

POŠTINA PLAČANA V GOTOVINI



1.9.31 9

ILUSTRACIJA



»Ljubljana v jeseni« na ljubljanskem velesojmu

Foto Uršič, Ljubljana



Kako nastaja tromostovje na Marijinem trgu ob Prešernu

Foto H. Hribšer, Ljubljana



ILUSTRACIJA

ŠTEV. 9 / 1931 / LETO III. / LJUBLJANA, KOPITARJEVA UL. 6 / TELEF. 2549 / ČEK. RAČUN 12.587
NAROČNINA LETNO 100 DIN / POLETNO 55 DIN / ŠTEVILKE PO 10 DIN / INOZEMSTVO LETNO 120 DIN / AMERIKA 3 DOL



*Ljubljana vas vabi
na slavnostne dni*

Foto »Ilustracija«



Pogled na Ljubljano l. 1689. Iz Valvasorja Ehre d. H. Krain, XI. knjiga

Gradbeni razvoj Ljubljane

Fr. Stelè.

Ljubljana doživlja sedaj četrto fazo svojega gradbenega razvoja in mogoče ne bo odveč, če poskusimo v današnjem, za bodočnost našega mesta tako važnem času kratko ugotoviti, katere so te štiri faze in kaj so nam dale, oziroma kaj nam še pomenijo.

Kedaj je Ljubljana postala mesto, dobila torej po vzoru srednjeevropskih mest svoj statut in zunanji znak mestnih selišč, ozidje niti prav ne vemo ne. Zač. 14. stol. je to že mesto obstoječe iz dveh delov, onega okrog Starega in onega okrog Novega trga, ki sta verjetno tudi vsak zase več ali manj obzidana. Ker spada naselbina okrog sedanjega Vodnikovega trga s cerkvijo sv. Nikolaja (sedaj stolnica) in frančiškanskim samostanom (doživel potres kot licej) med najstarejše naseljene točke na ozemlju je kmalu koncem srednjega veka začela polniti vrzel med utrjenim mestnim Starim trgom in naselbino okrog Vodnikovega trga. Vsekakor je bil v 2. pol. XV. stol. ta del že celo novo mesto in s starim mestom trdno spojen, ker bi sicer ne bili l. 1484 sezidanega, napredujočega mesta vrednega rotovža postavili na sedanjem mestu na Mestnem trgu mesto na Starem trgu. Tudi ta tretji del Ljubljane je bil gotovo že pred izvedbo velikega skupnega utrjevalnega programa v obrambo od turške nevarnosti vsaj zasilno utrjen. Da je šlo res za tri zgodovinsko ločeno nastale in za zunanji pogled oddeljene mestne dele, v tem nas potrjuje Christoph von Thein, ki l. 1490 imenuje Ljubljano »drei stet« — tri mesta.

Ta tri mesta je enotni utrdbeni program, izvršen v večjih presledkih koncem XV. in v XVI. stol. združil v enoten obzidni okvir, vendar pa še tudi poznejši opisovalci Ljubljane

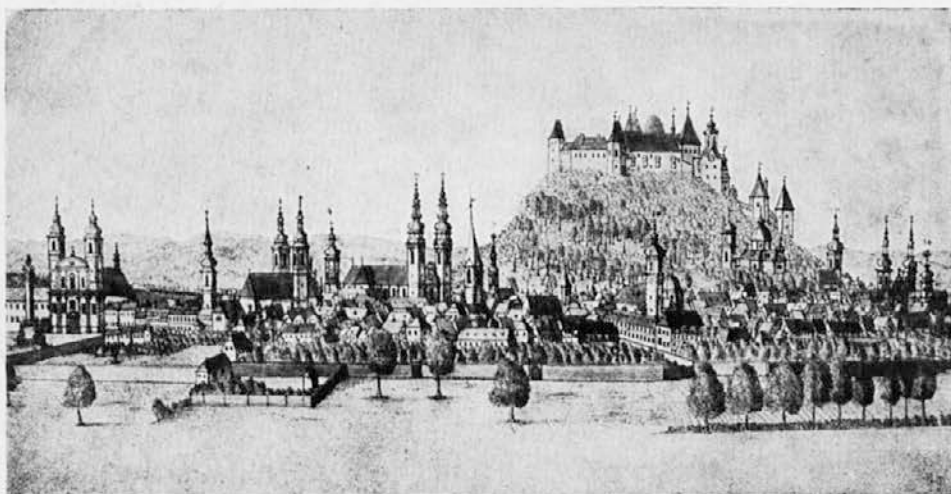


Konservator dr. France Stelè.
monograf valvasorske Ljubljane

stereotipno poudarjajo, da obstoja Ljubljana prav za prav iz dveh mest, mesta na desnem in mesta na levem bregu Ljubljanice.

Tekom XVI. stol. je Ljubljani dozorelo njeno gradbeno lice, njena prva gradbena doba je bila zaključena. Predmestja, ležeča izven ozidij, so bila že koncem XV. stol. od Turkov opustošena ali pa radi lažje preglednosti terena ob ozidju sistematično izpraznjena in podrti, ljudje pa preseljeni v obzidano mesto, ki je bilo do zadnjega kotičku natrpano in izgrajeno. Deloma odseva slika takratne Ljubljane še v najstarejši sliki iz okr. 1660 ohranjeni v Valvasorjevi zbirki v Zagrebu. Značilne zanjo, kakor za srednjeevropska mesta sploh, so ozke vijugaste ulice, razmeroma visoke hiše z ozkimi fasadami s tremi, največ štirimi okni v eni vrsti. Nad gostim, živahnim in zelo slikovitim organizmom streh, ki se v starem delu mesta deloma še danes impresivno pojavlja, se dvigajo šilasti stolpi cerkva, ves ta tesno izgrajeni organizem pa živahno in energično omejuje ozidje z ritmično se ponavljajočimi polkrožnimi stolpi in glavnimi poudarki ob peterih mestnih vratih in na Gradu.

Tekom XVII. stol. prehaja srednjeveška Ljubljana polagoma in komaj občutno v novo obliko. Šele koncem XVII. in zač. XVIII. stol. se ta zavest zgosti v odločno velikopotezno voljo baročnih mestnih graditeljev. Teorijo in prakso so prinesli iz Italije, domovine novega estetskega mestnega programa, baročnega. Pri Ljubljani, kjer je narava predpisala slikoviti prosto ritimizirani srednjeveški sistem, teh načel ni bilo mogoče uporabiti v celoti, celo pri večjih kompleksih bi radi pomanjkanja prostranih ploskev prišli v zadrego. Zato se je barok oprl na obstoječe in napravil na našem mestu zanimiv kompromis med starim in novim: Dal je mestu velikopotezno notranjo fasado obeh strani Mestnega in Starega trga z novim rotovžem kot oporiščem. Napolnil je zatišni prostor Mestnega trga s tihim življenjem bujnega Robbovega vodnjaka ter s kupolami in slikovitimi baročnimi čebuljastimi stolpi

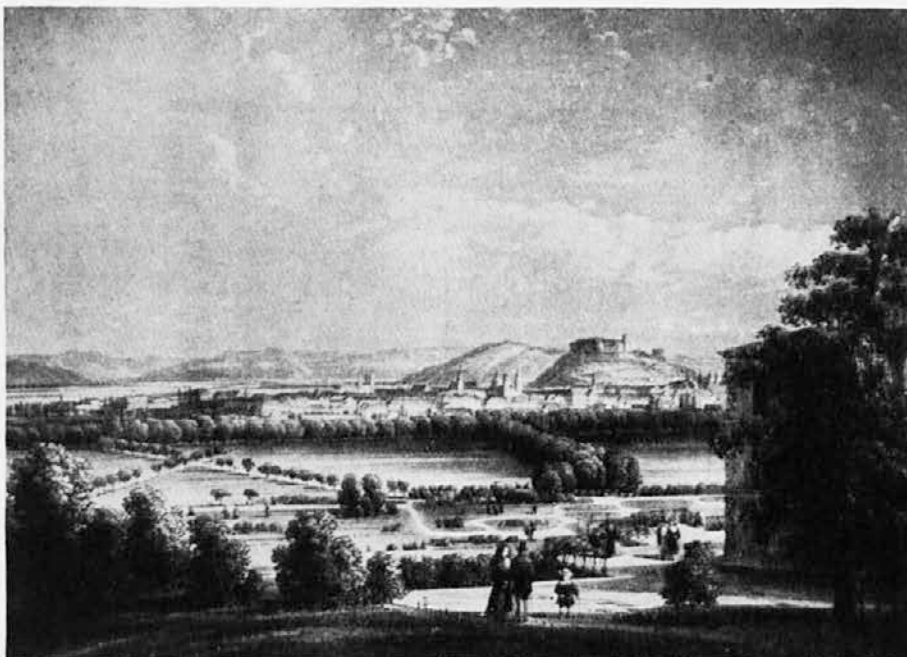


Pogled na Ljubljano iznad Tivolija v sredini XVIII. stoletja

kronal nepodvižno, težko se pod njimi sem in tje prelivajočo maso. Slike srede XVIII. stol. nam kažejo Ljubljano kot mesto izredno bogate zunanosti, ki bi zaradi gostote svojih stolpov zaslužila naslov stostolpe.

Tudi v baročni, drugi gradbeni fazi Ljubljane je obzidje še največjega pomena, mesto še energično ločeno od predmestij.

Tretja je faza devetnajstega stoletja, ki bi jo še najboljše imenovali predpotresno Ljubljano. Osnovni pomen za značaj te Ljubljane ima odstranitev mestnih ozidij koncem XVIII. stol. Pljuča Ljubljane so se naenkrat napolnila s svežim zrakom okolice, ki doslej ni imel dostopa do nje. S tem momentom se je tudi porodil že problem velike Ljubljane, čeprav ga je šele naša sodobnost jasno formulirala. Predpotresna Ljubljana ima izrazit značaj prehodne dobe v razvoju našega mesta. Ekonomske in politične razmere niso dopuščale reševanja velikih nalog. Problemi bodoče Ljubljane so se postavili določeno in pravilno, a bili so samo naznačeni ter čakali boljših dni. Na dveh krajih je bil problem načet:



Pogled na Ljubljano iznad Tivoljskega parka o. l. 1820. Po litografiji



Pogled od Šentjakobskega trga na Cozjovo cesto. Piramida: Cozjov spomenik

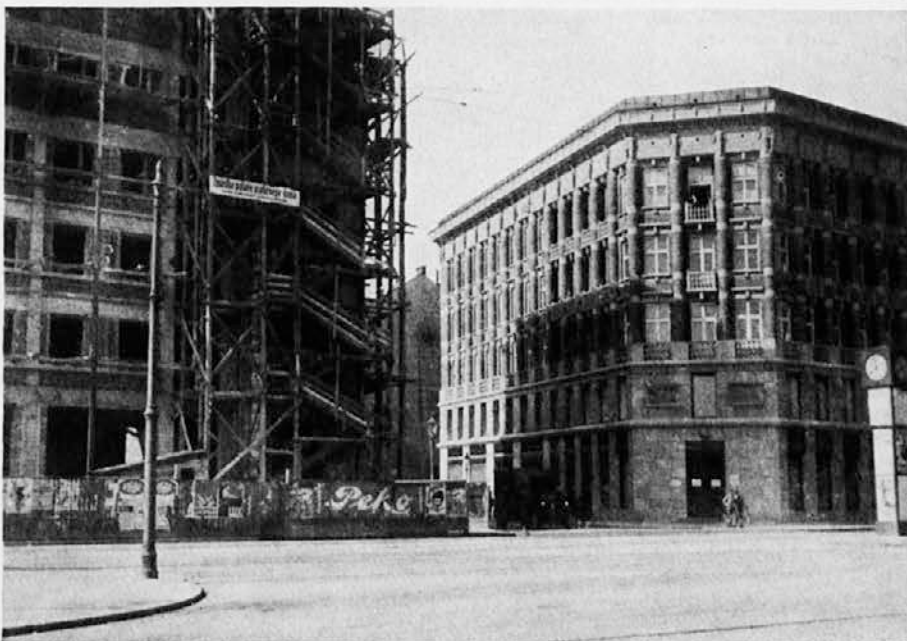
pod Tivolijem, kjer so obsežni drevoredi zvezali Ljubljano s prosto naravo gozdnatih gričev in ob kolodvoru južne železnice, ki je klical po organski zvezi s središčem mesta. Ker je bila ta faza doba pritajenih strasti, malomeščanske samozadovoljnosti in skromnih življenjskih potreb, je tudi naše mesto preživelo dobo take samozadovoljne umirjenosti. Pod Gradom je spalo staro baročno mesto, kakoršnje je doživelo burne dni začetka XIX. stol.; med njim in predmestji so še vedno stale sence nekdanjega ozidja, čeprav ga ni bilo več, predmestja so poprej zamirala kakor se aktivno uveljavljala, problem velike Ljubljane je stal načet, a nihče ga ni budil iz spanja s projekti, ki bi mogli motiti idilo obstoječega.

Tretja Ljubljana, »dolga vas«, kakor so jo značilno nazvali sodobniki, je živelja tudi estetsko samozadovoljno življenje. Imela je svoje intimne miške, posebno onega srečne spojitve s prosto naravo, ki je prišla v tem stoletju do visokega kredita. Imela je Šentpetersko cesto, Tibule in Roženpoh, Štelnarje in

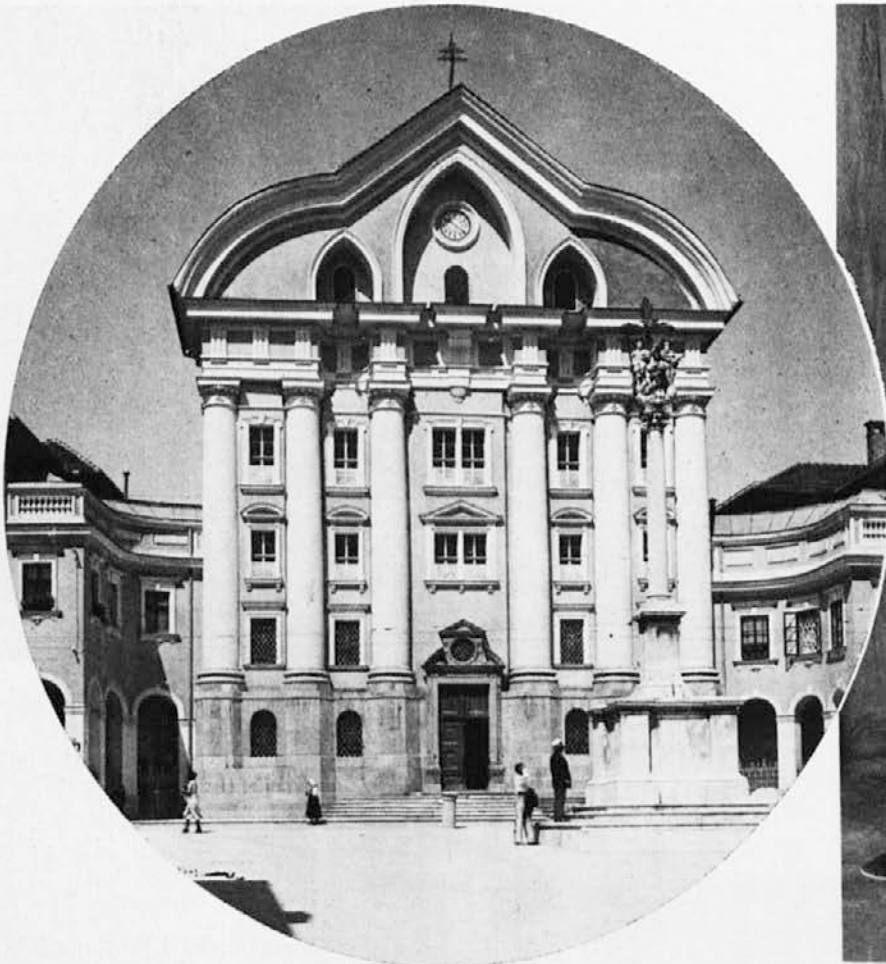
nebroj privlačnih gostilnic. In kako poetično nam zvane danes že pozabljena imena ulic in delov predmestij: Kravja dolina, Blatna vas, Kurja vas... Vse je imelo svoj enoten ustrezajoč slog, ki ni dopuščal, da bi kdo zaslutil, kako je to vse tesno, majhno in brezpomembno za bodoče generacije.

Tretja malomeščanska Ljubljana XIX. stol. je doživela nepričakovan nasilen konec s potresno katastrofo l. 1895. Če bi ga ne bila doživela, bi bilo prekipevajoče življenje fin de sicèla — umirajočega stoletja iznajdb, znanosti in prosvete, higijene in ljubezni do narave samo poseglo v njeno idilo in jo zbudilo.

Potres in novi položaj Ljubljane, ki je med tem dorasla kar nehoče v glavno mesto Slovenecv in ki se je začela zavedati svojega položaja kot deželno glavno mesto, sta koncem XIX. stol. porodila četrto Ljubljano. Že po potresu so bili po dolgem času zopet v razpravi širokopo-



Vhod na Miklošičevo cesto, flankiran od palače Vzajemne zavarovalnice



Pročelje Nunske cerkve na Kongresnem trgu, kjer bodo v slavnostnih dneh igrali Hofmannsthalovega »Slehernika«



G. Ivan Levar v vlogi »Slehernika« v misteriju Huga von Hofmannsthal

Foto »Ilustracija«

Foto »Ilustracija«

težni projekti (Camillo Sitte, Fabiani), šli so do dna in že takrat postavili tudi problem izgradnje bodoče Ljubljane. Pokazalo se je pa, da je bila volja večja kakor sredstva, in tako je Ljubljana do ujedinenja z ostalo Jugoslavijo v samostojno državo sicer močno napredovala, ni pa do konca domislila in rešila niti enega svojih problemov. Šele doba državne svobode ji je dala tisto notranjo moč, ki celo v težavnih razmerah zasleduje predvsem velike cilje. Plečnikov načrt izgradnje četrte Ljubljane in njene okolice, torej res prave velike Ljubljane, ki bo, kakor kaže, v kratkem postala konkretno dejstvo, je zasnovan prav s tega širokega stališča. Dve, tri poteze tega projekta so posebne pozornosti vredne: Načrt za izgraditev svetokrižkega okraja, načrt velike okrožne ceste, ki objame Šišenski hrib in Rožnik, preureditev tivolskih nasadov, pri čemer je s podaljšanjem ceste do gradiča dosežena za mesto velike ambicij nujno potrebna velika perspektiva v okolico, posebno v lepo naravo, ki jo ima Ljubljana na ti strani. Koncept graditeljev teh drevoredov pred sto leti dobiva šele sedaj mestno graditeljski pomen za naše sodobno mesto. Last not least pa je važna ureditev ceste pred glavnim kolodvorom in glavnega vhoda v mesto po Miklošičevi cesti. Po Plečnikovi zaslugi je dobila ta cesta učinkovit portal, ki ga tvorita palača Vzajemne zavarovalnice in Dom grafikov, o katerem slišimo, da bo fasadiran z isto ambicijo kot njegov sosed. Tako dobi Ljubljana za utis na tujca, ki prihaja sem, tako nujno potrebno učinkovito mestno fasado.

Četrta po sedanji zasnovi, Plečnikova Ljubljana, ki je v izvršitvi, se gradi z največjo ambicijo: Ona dviga pozabljene podedovane vrednote prejšnjih treh, ki jih je tekem 19. stol. prerasel že prav resničen mah, ona gradi novo po smernicah prometne smiselnosti, estetike in higijene, ona končno veže staro in novo v enoto bodoče Ljubljane. Do najnovejše dobe smo mogli govoriti o dveh ločenih organizmih, o starem in novem mestu, v bodoče upam, da bomo mogli govoriti samo o enem estetskem organizmu — novi, vsestransko izgrajeni četrti Ljubljani sedanjosti.

Ljubljanski slavnostni dnevi

Podžupan Evgen Jarc



Prof. Evgen Jarc, podžupan

Slavnostni dnevi drugod niso nič novega. Ima jih že mnogo let Salzburg, ki skuša v teh dneh privabiti čim več tujcev s tem, da prireja izbrane operne in dramske predstave in velike orkestralne koncerte pod vodstvom svetovno znanih dirigentov. Namen, privabiti zlasti tujce, je tudi dunajskim slavnostnim tednom, ki so razširili prireditve s petjem in godbo na prostem, cerkvenimi koncerti in efektinim razsvetljevanjem vodometa na švarcenbergovem trgu.

Kaj je namen naših slavnostnih dni? Ljubljana je kot naravno središče tujskega prometa doslej premalo nudila tujcem. Narava sama in tudi urejena prehrabena in stanovanjska preskrba same še niste dovolj jaki privlačni sili za tujca, treba mu je dati priliko, da si s posebnimi glasbenimi, sploh umetniškimi užitki izpolni čas in najde povoda, da podaljša svoje bivanje pri nas. To velja za tujca iz inozemstva pa tudi za goste iz naše države.

Letos pa ima Ljubljana še prav poseben povod, da priredi slavnostni teden, ki ga je občinska uprava nazvala: Kraljev teden. Ljubljana hoče s sodelovanjem mestnih in podeželskih pevskih zborov, proslaviti dvojje do-

godkov: odkritje spomenika kralja Petra Osvoboditelja in 10letnico, odkar je Nj. Veličanstvo kralj Aleksander zasedel prestol. Ljubljana je bila pod Avstrijo navadno provincijalno mesto, ki se ni moglo razmahnuti, dasi je veljalo kot središče Slovenstva. Sosednja Graz in Trst sta jo ovirala v razvoju. Odkar pa smo v svobodni državi in je postala Ljubljana sedež banovine, je tujec, ki prihaja vanjo po mnogih letih, kar ne spozna. Razvoj našega mesta je po številu prebivalstva zlasti pa še po obsegu gradbenega teritorija naravnost neverjeten. Ni dvoma, da bo Ljubljana, čim bodo dovršena začeta gradbena dela in urejen promet, eno najlepših jugoslovanskih mest. Zato je dolžnost Ljubljanec, da se oddolži tvorcu Jugoslavije, ki ni pozabil bratov na severu in kraljuvladarju, ki je presekal gordijski vozec nesporazuma med brati in hoče svojemu narodu ustvariti novo dobo medsebojnega sporazumevanja in vzajemnega dela. Teh 10 let je doba, ki se ji da primerjati v zgodovini le doba Emone in doba ustvaritve renesančne in baročne Ljubljane. Značaj teh slavnostnih dni bo zato predvsem patriotičen.

Njih značaj bo pa tudi slovenski. Naša narodna opera »Gorenjski slavček« bo privabila zlasti najširše plasti naroda s svojo domačo glasbo in pestro vprizoritvijo. Ljubljanski moški zbori bodo do 500 mož močni zapeli ob slovesni priliki mogočne zборе,



ki so po desetletjih ohranili svojo svežost. Dejanje je, kar je dosegla Pevska zveza. Ako nastopi do 2500 pevcev, zbranih iz naših zborov od Prekmurja dalje, pomenja to koncentracijo silnega podrobnega dela in trdno, požrtvovalno voljo našega podeželja. Je pa tudi izraz organizatorične sposobnosti slovenskega ljudstva.

Na jesenskem veesejmu bo v istih dneh otvorjena prva naša večja tujskoprometna razstava in razstava slovenskih mest, zlasti tudi Ljubljane. Videti bo model Ljubljane, izdelan točno po dosedanjih izsledkih pod vodstvom domačih in tujih znanstvenikov. Drugo odkritje bo Ljubljanačanom model mesta iz začetka novega veka, izdelan po točnih črtelih, ki jih je v zagrebškem muzeju slučajno odkril konservator dr. Stelč. Ta dva modela sama pomenjata zanimivost prve vrste. Sijajna bo zbirka Ljubljana v sliki, kjer bodo zbrane od najstarejših slik (bakrorezov, črteljev itd.) Ljubljane do najnovejših.

Nadejam se, da ti lepi dnevi ne bodo razočarali ne nas Ljubljanačanev ne naših gostov, seveda pod pogojem, če nam bo vremenska napoved oskrbela lepo vreme.

Ljubljana v jeseni

Dr. Milan Dular.

Ko smo ljubljanski veesejem predstavili na začetek poletja, se nam je zdelo škoda, da bi tako veliki razstavniki prostori ostali kar v vseh drugih mesecih zaprti. In ko smo prvič priredili razstavo »Ljubljana v jeseni«, smo po velikem obisku videli, da bo mogla množica našega ljudstva vzljubiti take prireditve. Naš sklep je torej bil: če hočemo s pravimi veesejmskimi razstavami podpreti razvoj in delo naše trgovine, obrti in industrije in so zato te razstave čisto trgovskega značaja, prirejjajmo v jeseni razstave kulturnega značaja. Prireditve higijenskih, kmetijskih, šumarskih razstav je množica sprejela, z umetnostnimi razstavami smo šli še korak naprej do popularizacije umetnosti med široke sloje našega občinstva.

Naš obči gospodarski problem nas je letos silil, da priredimo tujskoprometno razstavo v velikem slogu. Težak položaj naše dežele bo mogoče izboljšati z intenzivno tujsko prometno propagando. Dotok tujcev naj poveča konsum in olajša kmetu težko breme gospodarske krize. Namen razstave je v glavnem: nuditi našemu podeželju priliko, da spozna nujnost velike propagande za tujski promet, in pa da uvidi, v čem obstoji prava reklama za naše kraje, ki naj se preobrazijo v pogledu higijene in udobnosti.

Da poveča tujski promet, se je zganila Ljubljana sama in priredi ob sodelovanju raznih kulturnih organizacij »slavnostni tedene, ki naj se ponavlja vsako leto ob istem času. Ni dvoma, da bodo letos posebno sijajne vse prireditve Ljubljane v jeseni.



Ravnatelj dr. Milan Dular



Cesta v nekdanjo Kravjo dolino (na levo). Čez nekaj let bodo hiše zrastle v tri nadstropja??



Trnovski pristan, „kakor je nekdanj bil“



Višji režiser prof. Osip Šest

Gledališče na prostem

Ost.

Ljubljana se pripravlja, da stopi v vrsto onih mest, ki prirejajo poleg razstav, sejmišč tudi svečane slavnostne igre. — Salzburg, Udine, Verona, Dunaj s Hohe Warte, morda celo Oberammergau in še nebroj drugih mest dajejo tiho pobudo, da je tudi v Ljubljani mogoče iz lastnih sil pristopiti k takemu poizkusu.

Igre na prostem, gledališče pod milim nebom niso nikaka novost, saj je vsa antika igrala le pod pravim sinjim horizontom, brez mašin in reflektorjev. Tudi srednji vek je imel svoj teater le na »čistem zraku«. Danes je to v toliko izpremenjeno, da si more dovoliti to le ono mesto, ki ima prirodne, ali pa arhitektonsko prikladne prostore, trge, livade, ali monumentalna dvorišča.

Ljubljana je revna na trgih. Celo Kongresni trg ni pravi, ker se ga težko zagradi. Ima pa ozadje, ki bi zapeljalo in zavedlo vsakogar k misli, da je to: kar zaréšen oder. — Čeprav visi trg od prospekta — cerkve, to nič ne dé: ta prostor je idealen. Idealen za gotove komade, ki zahtevajo ali prenesó cerkveno ozadje. In tako je našel povsem naravno Hofmannsthalov »Slehernik« tam svoj oder, brez dvoma boljši kot v gledališču.

Letošnje prireditve zamišljajo še drugo predstavo na prostem. Našega »Gorenjskega slavčeka«. Ta pa je sfrčal iz zaprašenih kulis nikamor drugam kot v



Trije ljubljanski župani: Peter vitez Graselli, prvi slovenski župan, izvoljen l. 1882 na narodnem programu. Dr. Ivan Tavčar, za Ivanom Hribarjem, ki ga cesarost ni hotela potrditi, tretji slovenski župan, izvoljen l. 1912, dr. L. Perič, v Jugoslaviji izvoljeni in potrjeni župan, ki je županoval le malo časa

Reprodukcija po originalih akad. slikarja I. Vavpotiča. Foto »Ilustracija«

Tivoli. Ne sicer med bratce v parkih, pač pa na teraso hotela. — Kaj so prvine »Slavčka«? Planine, kmečka hiša, gostilna... vse to se da lepo združiti v prospektu, ki ga tvori stavba hotela. — Namestiti se da orkester, zvečer luči — vse pod milim nebom... Veter, solnce, senca — vse to pa stavi na razpolago nebeški mašinist...

Naloga, ki so si jo nadeli prireditelji ni majhna. Nasprotno: velika je in odgovorna. Ako uspe, imamo vsako leto v jeseni par dogodkov gledaliških na prostem, morda čez čas celo serijo, ki bo trajala mesec dni — ako pa ne uspe, smo se pomaknili za deset, morda več let nazaj v molk. Bilo bi škoda, kajti v Ljubljani imamo še Grad in prekrasno dvorišče v Alojzijevišču, imamo »pod Rožnik«, ki čaka na »Prodano nevesto«, Napoleonov trg in morda rotovž za »Dantona«. — Naloga je eno. Drugo je obisk. Obisk ina naloga — to je oboje, kar bo odločevalo.

Ljubljana vous invite au festival de la »semaine royale« au mois de septembre 1931, où on découvrira le monument du Roi Pierre I. A cette occasion nous publions ci-dessus les articles sur le festival par le Prof. Jarc (sous-maire), dr. Dular (directeur de la foire), Prof. Šest (régisseur en chef) et l'article sur le développement d'architecture à Ljubljana par le dr. Stelè (conservateur).

IX. kongres PEN-klubov v Haagu

Cette année une réunion internationale du PEN-Club a eu lieu à la Haye. Nous publions ici l'article de cette réunion, à laquelle les délégués du PEN-Club — centre slovène Ljubljana (capitale des Slovènes en Yougoslavie) ont pris part.



Pisatelj John Galsworthy, predsednik vseh PEN-klubov

22., 23. in 24. junija se je vršil v Haagu IX. mednarodni kongres PEN klubov. Udeleženih je bilo okrog 40 literatur s preko 500 delegati in častnimi gosti. Tri jugoslovanske klube je letos po medsebojno dogovorjenem turnusu zastopal ljubljanski klub z delegatoma prof. Jušom Kozakom in dr. Fr. Stelètom. Poleg jugoslovanskih častnih gostov Ivana Meštrovića, J. Dučića, M. Kašanina in M. Čurčina se je kongresa udeležil tudi slovenski pesnik dr. Igo Gruden. Kongres je ponovno proglasil osnovna načela gibanja PEN klubov, ki jih je predsednik federacije Galsworthy kratko označil kot »mednarodno prijateljstvo, pravičnost, mirovna ideja«. Izraza ti zadnji ideji so dali posebno zastopniki Francije, Nemčije in Poljske, ki so izjavili, da obsojajo vsakega, ki pripravlja novo vojno. Opetovano so posamezni odlični zastopniki gibanja proglašali to in druga osnovna načela. Tako je bilo posebno jasno opredeljeno stališče nasproti pretiranemu slepemu nacionalizmu. Nizozemski predsednik kongresa, pesnik Boutens je n. pr. poudaril sledeče: Pripadamo k tistim ljudem, katerih



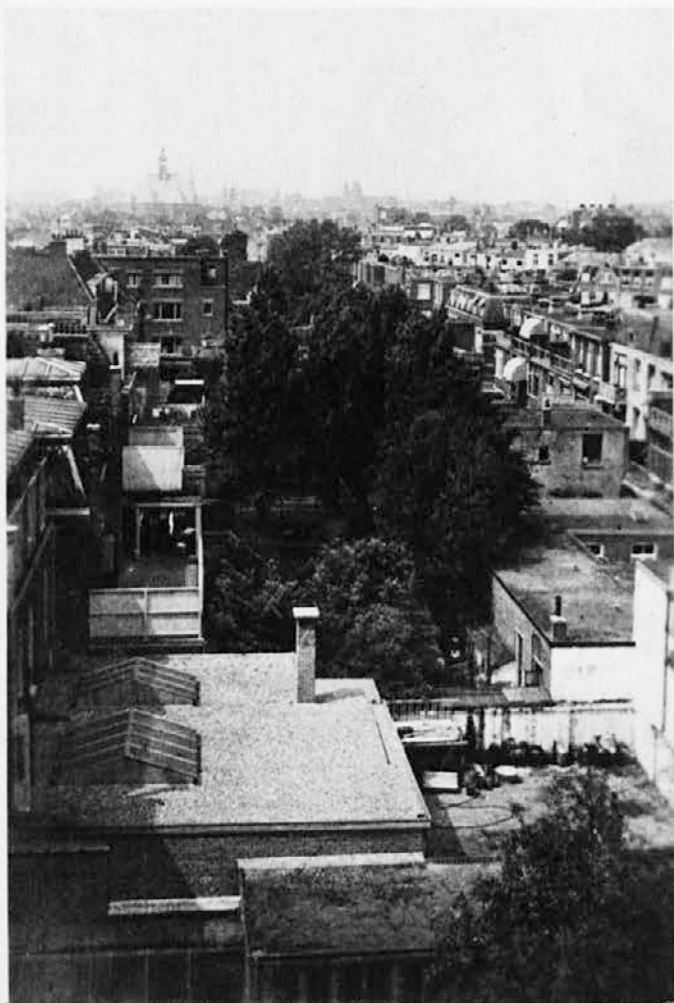
Viteška doorana v Haagu, kjer se je držal kongres PEN-klubov

dolžnosti so večje kot njihove pravice. Pravi nacionalizem je mogoč samo v družini enakopravnih narodov. Noben del skupnosti te družine ne sme pustiti, da drugi zaostane, če noče, da bo sam imel škodo od tega. Nočemo tako zvanega miru za nekaj let, ampak mir. — V debati o pravih federacije je končno popolnoma nadvladalo načelo, da ima vsaka samostojna literatura pravico, da se samostojno udeležuje federacije. To načelo je vevlačno, ker



Jon Soennesson (Nonni), islandski mladinski pisatelj

Feliks Timmermans, flamski pisatelj Foto Juš Kozak

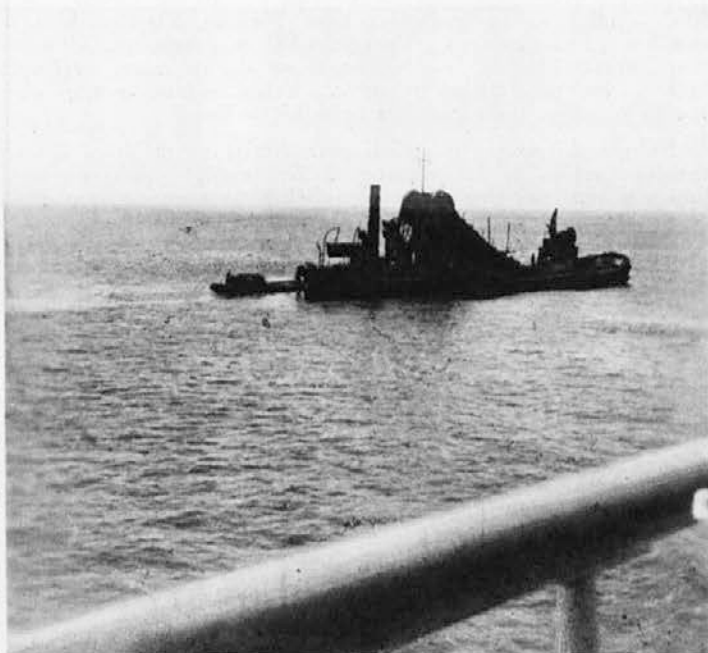


Haag

Vse slike foto: Juš Kozak

je bila njega posledica, da je osrednji odbor priznal pred enim letom pravico samostojnosti slovenskemu PEN klubu v Ljubljani.

Izmed sklepov kongresa je najvažnejši oni, s katerim se ustanavlja PENSka cena. Tekma za njo se vrši vsaki



Zuidersee, osuševalne priprave na jezeru

dve leti in ima vsaka v PENSki organizaciji zastopana literatura pravico, da predloži eno zadnji dve leti izšlo delo. Delo, ki izide iz tekmi kot najboljše, naj bi se prevedlo po možnosti na vse v PENSki organizaciji zastopane jezike, vsekakor pa v svetovne. S tem je dana tudi slovenski literaturi možnost, da se udeležuje mednarodne tekme in po nji prodira v svet. Če tudi predloženo delo ne bi dobilo cene, je velik pomen že v tem, da bi 40 komisij po vsem svetu to delo prečitale in se seznanile z njim.

Soglasno je bila tudi odobrena rezolucija, s katero se PEN kongres obrača na vse vlade in jih opozarja naj ne ravnajo sirovo s političnimi in verskimi jetniki.

Velike važnosti je dalje sklep, da PEN klubi prevzamejo skrb za izdajo pregleda prevodne literature vseh narodov in pregleda sodobne literature.

Za prihodnje leto je določen kongres v Budimpešti. XI. pa se bo vršil l. 1933 v Dubrovniku.

Udeleženci kongresa so obiskali po kongresu še Delft, Rotterdam in Amsterdam ter so si ogledali osuševalna dela na Zuiderskem jezeru.



1. Dr. Milan Kašanin, srbski romanopisec, 2. Hermon Ould, tajnik londonskega PEN-kluba, 3. Dr. France Stelè, tajnik ljublj. PEN-kluba, 4. Dr. Igo Gruden, slovenski pesnik



Nemški pesnik Theodor Däubler in dr. Fr. Stelè



Slovenska zastopnika romanopisec prof. Juš Kozak in pesnik dr. Igo Gruden



Fran Levstik 1851.—1887.

La Slovénie célèbre cette année la fête séculaire de la naissance de son grand poète, critique et philologue Fran Levstik. Pour faire honneur à son souvenir, nous publions ici l'article de M. Jarc, écrivain slovène.

»Južni Sokol«, prvo sokolsko društvo na slovenskem jugu

Fran Levstik

(Ob stoletnici rojstva)
Miran Jarc

Bil je pesnik, pisatelj, satirik, kritik, urednik, slovničar, i. t. d. Začetnik slovenske novele, slovenskega romana, kritike. Pripravljaj je temelj Slovenski Matici in slovenski drami. Ni ga poprišča kulturne dejavnosti pri nas, ki ne bi očitalo njegove oblikovavnosti.

»Pesmi« za tihe ure so mu postale usoda. Za vedno so ga pahnile iz mirnega življenja. Od tedaj se je začela njegova pot. Vrhovi: slogovno najbolj čista, naša povest, pravo slovensko Pismo — Martin Krpan; obilica fragmentov, ki so jih uporabljali za vir živih navdihnenj (Popótovanje iz Litije do Čateža, i. t. d.; Odlomek skrivnostnega Desetega brata, ob katerem vpliva Jurčičev soimenjak prav ponižno preproščinsko v duhu kramljava »romana«, medtem ko ima Levstik že v tej prvi, komaj začetni podobi nakazano elementarno osebnost desetnika, ki mu segajo korenine v pošastno viharnost onstranskega kraljestva. Desetnik Zlatorepec ima že predhodnika v Mrtolazu iz Popótovanja, ki se nam ob modrovanju o zvezdah zapiči v spomin kot sanjsko ugankarski groznik... Časi, kadar grem zvečer iz kacega hrama, pa tako premišlujem pri svoji neumni pameti. Saj to je vendar le čudno, kako so te zvezde!

Menda imajo kako vojvodo, kakor buče v panji. Kaj pa tista, ki je v Skrivnem razodenji pelin imenovana? Pisano je, da bo na zemljo pala. Ta čas bo čudna prikazen zavoljo naših grehov.« Mor-da se mu hočeš posmehniti zavozljavcu? Nikar. Njegov odmev: »Človek mora vendar premisliti, kaj bo za duše! Mor-da vi res nič ne verjamete? Saj sem uže slišal, da pri učenih ne išči vere. Pa jaz tudi še nekaj vém, akoravno dosti ne.«

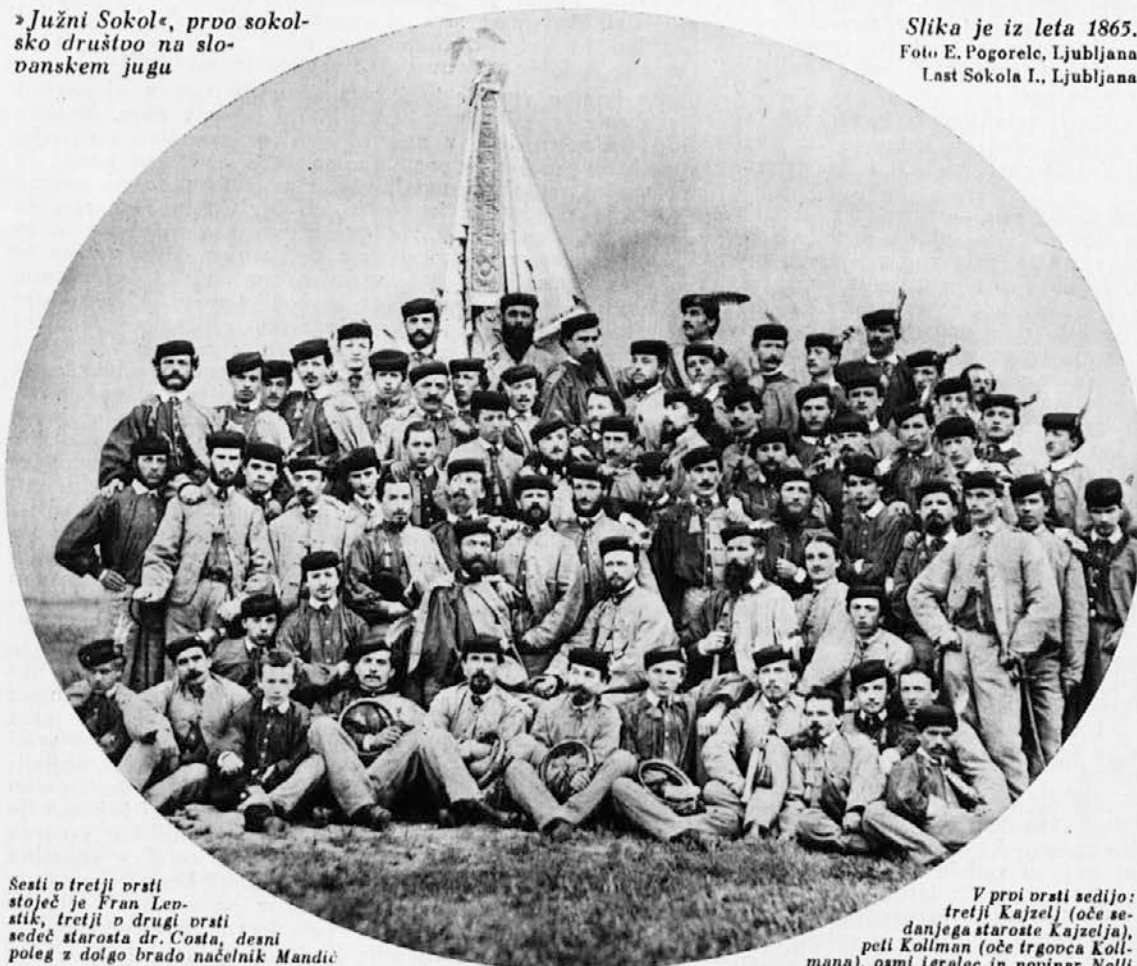
Zlatorepec izpove o sebi: »...deseti brat sem; da torej gotovo ne bodem nikdar imel na zemlji miru in pokoja, kakor ga ni še imel noben deseti brat kolikor jih je bilo od začetka sveta do današnjih časov... Kaj pa je vendar ta spačeni malopridni svet? Ali je vreden, da mu služi pameten mož bistre glave in svobodnega srca! Po mojih mislih je Dijogen bil



Fran Levstik v letu 1865.

(Slika je povečana iz spodnje skupine, kaže ga v najlepši moški dobi 34 let)

Slika je iz leta 1865.
Foto E. Pogorelec, Ljubljana
Lust Sokola I., Ljubljana



Šesti v tretji vrsti stoječ je Fran Levstik, tretji v drugi vrsti sedec starosta dr. Costa, desni poleg z dolgo brado načelnik Mandić

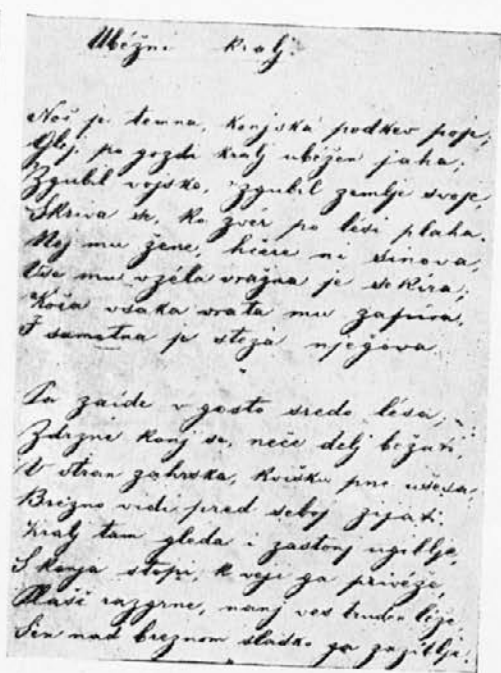
V prvi vrsti sedijo: tretji Kajzelj (oče sedanjega staroste Kajzelja), peti Kollman (oče trgovca Kollmana), osmi igralec in novinar Noll



»Naprej«, ki ga je urejeval Fr. Levstik in izdajal pesnik Vilhar. Zatra ga je avstrijska cenzura



»Pauliha«, satirični list, ki ga je izdajal in urejeval Levstik na Dunaju. Zavrli so ga — slovenski pervaki



Fr. Levstikov rokopis klasične balade »Ubežni kralj«, ki jo danes zna na izust vsak izobraženi Slovenec

največji, edini mož na svetu!... Ktera usta so prisegla, da se nikdar več v naravi ne vzdigne hrup, ki utegne prevrniti, kar koli imajo drugega, velikega, slavnega, krasnega vse dežele... Aleksandri! Napoleoni! Kje bode potem vaša nesmrtna slava? ... Najhuji na zemlji pa je tisti gotovi boj, ki ga je imeti noč in dan z oholimi neumneži... Gorjé ti, če se po robu postaviš tacemu človeku, s katerim se celó bogovi zastoj bore. Boljše bi ti bilo, da si na vrat obesiš mlinski kamen ter skočiš v morsko globočino. Komur je znana plehkoba dolgočasnega, krivičnega, v hudobije pogreznenega sveta, mora, če hoče govoriti resnico, naravnost povedati, da največa modrost vsega slovenskega slovstva so Kančnikove besede: »Auf der Welt ist alles sauer, pust je ves ta svet.«

Ali nam to govori Levstik iz leta 1863, ali sodobnik, ki gleda plesoče obsedence jazza, stvarne krmarje — Kramarje »U. S. Evropa«, ali naveličanec, ki beži v kvijetizem teozofske nirvane?

Levstik nam govori tudi iz Krpana — slovenski — o, da bi bil vedno samo takšen slovenski! — odmev svetu vladajočih oholih neumnežev: »...Kdo je pome poslal kočijo in štiri konje? Vi ali jaz? Dunaja ni bilo meni treba, mene pa Dunaju. Pa tudi, kdo bi mislil, da lipove pravde še zdaj ni kraja, ne konca? Ali je bilo tisto drevesce vaš bog ali kaj? Tak les raste za vsacim grmom, Krpana pa ni za vsacim voglom, še na cesarskem dvoru ne, hvalo Bogu! ... Pa jaz bom drugo naredil, kakor se nikomur ne zdi! ... Vse bom posekal, kar mi bo prišlo pod sekiro...« [Mimogrede: Levstikov Martin Krpan, bi nam moral biti naš vsakdanji duhovni kruh, v jutro, v poldan in pred nočjo, da bi nam šla beseda v misel in voljo, v srce in v kri in da bi dajali krpanske odgovore z besedo in z dejanjem vsem, ki kličejo pomoči pred Brdavsom in še zato, da bi imeli moč strahovati i Brdavse i legijon dunajskih epigonov].

Kdo in kaj je tedaj Levstik? Sto odgovorov: najprijemljivejši je bil počaščenje njegovega spomina in slavnost v Retjah. Spomenike in spominske plošče smo postavili in vzdali tudi v čast Vodniku in Prešernu in Jenku in Cankarju in še mnogim. Bleiweis nima spomenika, ker ga ne potrebuje, kajti dober del našega življenja je bil še do včeraj (pa kaj — morda je še danes, in bo še jutri) verno posnemanje prvaških metod in dejansko posnemanje nesmrtnih besed dr. Coste, ljubljanskega župana, ki je zaklical na Levstika: »Pogine naj pes!«

Zgodovina slov. književnosti, ki sem jo svoje čase edino imel pri rokah, mi tudi ni vedela o Levstiku povedati drugega kot vrsto skrbno znesenih letnic, ki so delile njegovo življenje na toliko in toliko razpredelnice, — po vseh teh vzornih razpredelnicah si se zibal in sukali, da si slednjič našel, da je Levstikovo življenje bilo šolsko dolgo-

časno in marljivo, kakor je življenje vseh velikih, kadar se jih dotaknejo šolniki.

Romana o Levstiku pa nimamo. Pregledj se je dotaknil Simona Jenka v »Šmonci« in zapelo je do srca. Tako bridko bi moralo zapeti iz romana o Levstiku. Pa še bridkeje: mračno in grozno, da bi se strl do obupa in veličastno, da bi nenehoma dajal hvalo temu izbičanemu slovenskemu križanemu, ki je moral telesno pasti kot žrtev slovenske neumne oholosti in goreti iz sebe, kakor je gorel Prešeren, kakor je gorel Cankar iz samote v samoto za nov rod. Ogenj iz srca slovenske zemlje, da bi raztajal naš led in dal zavetišča slov. misli in besedi — to je Levstik. Zato je njegov delež samota in mučeništvo.

Pa imamo vendar tudi že pretresljiv roman njegovega življenja: Levstikova Pisma (izšla letos v Slov. Matici). Neposredno vpijejo v nas, iz njih se trga živo življenje, vest kriči iz njih, odpor in upor duha prot togi gmoti. Iz teh pisem podoživljamo Levstika in odnosu do njegovega okolja, do Bleiweisa in Novic, do Jurčiča in Stritarja, do narodnih in narodovih voditeljev, prvakov in pisavcev, in vnovič spoznamo, kako se svet deli v dva dela: večina se pokorava gmoti, to je: vztrajno se drži privzgojenih, udobnih oblik življenja, ker se boji nemira, ki »škoduje živcem«. Vsak razvoj »škoduje živcem«, namreč resnični razvoj, ki terja od tebe osebnih žrtev; zato se večina že nagonsko, v zgoščeni sili pa zavestno družji v odpor proti posameznim redkim nosilec vesti, ki prinašajo navidezni nered, v resnici pa le višji red. Tak nosilec vesti je bil Levstik. Strašno ozko in žalostno je bilo okrog njega. Zato hlo in mrčesno: frakarska ljubljanska osmrjajnost. Kako sramotno spričevalo za tedanja slovensko gospodo je njegova borba za najbolj ozki telesni obstoj — čudno te spreleta, ko spet in spet čitaš, kako mora ta silni duh — hočeš, nočeš — kloniti vsaj pri uporabi formalnih nazivov pred vsemogočnostjo družbe: »Visokočastiti gospod doktor!« (Bleiweis, namreč), »Hochegeborener Herr Landespräsident!« »Euer Wohlgeboren!« (A. Gertscher, dež. sodni predsednik) i. t. d. Ti enodneveni gospodje — ta vekovit duh iznad njih! Pa je že tako; ne samo pri nas in takrat, tudi zdaj in tudi drugod. Nemški pisatelj Thomas Mann je nekeje zapisal: družba odklanja duha kot izraz greha in razbrzdanosti. Meščan te že spoštuje, če le vršiš kakršnokoli »dostojno« službo, pa čeprav očituješ najbolj povprečno darovitost. Isto mero spoštovanja pa bo meščan dajal šele pisatelju, ki stoji na najvišji lestvici hijerarhijskega duhova, pa še takega pisatelja bo nižje cenil kot svojega tovariša bankirja. — Prav živo mi je ostal v spominu odstavek nekega pisma, ki ga je bil pisal Levstiku uredniku Slov. Naroda Anton Tomšič, — kar na smeh ti gre, ko poslušáš skrbne in pametne Tomšičeve nasvete, podobne vsem nasvetom »praktičnih« ljudi. In ta je bil celo Lev-

stikov prijatelj! Na primer: »...Tebe (namreč: Levstika) skoraj ne umém! Saj si se vendar nekaj učil, se ogledal po svetu, nekaj skusil in Tebi bi vendar svet in človečanstvo, in slovenstvo in slavenstvo bilo tak majhno... da bi Ti ne mogel ničesar pisati, da bi Tebi in slov. pisateljem ne bilo mogoče več delati, ako ne bi smel podirati Koseskega in, dan za dnevom, puliti se Bleiweisom, ker »Praktiki« ni dal slovenskega imena!... Zakaj se nočeš iz lastnega življenja, iz lastnih skušenj izučiti. Na svetu živimo; tega ne smemo pozabiti, in če tudi moja morala ni, da bi moral z volkovi tuliti, vendar tudi vem, kaj se pravi — se z bikom bosti!« (24. 2. 1871.)

»Zdiš se mi podoben učitelju, ki svojemu učencu nalogo pred nosom razpara ter mu jo z nogami potepta dostavlja, da s trepetočega reveža nikdar ne bo nič. Jaz se s to metodo ne morem sprijazniti, naše občinstvo tudi ne... Ti misliš, da si mučenik resnice. Jaz sodim drugače, z menoj mnogo ljudi, ki tudi niso ravno zbežali iz norišča. Meni je jako žal, da je tako prišlo — jaz sem izgubil zopet eno iluzijo in morebiti Ti eno...« (5. III. 71.)

Na to »previdnost« je Levstik kratko odpisal: »Pametneje se mi zdi, da prepir končava; saj nič ne koristi...«

Levstik očitava poleg vseh drugih lastnosti, ki so znamenja genijalnega človeka, tudi tisto brezpogojno vero in zaupanje vase, ki jo preprosti človek često zamenjava s — trmo. Ta vera vase, zaupanje v svoje poslanstvo kot enkrat, nepovraten pojav je značilna za vse romarje za Križem. Zato so ti učitelji, kakor bi jim dejal šolnik, v zglede in v slabotno posnemo spet samo svojim trabantom, medtem ko bo moral vsak nov romar znova, v drugih okoliščinah, in za dosego druge, še nepoznane višje ravnine ponoviti boj. Ponavljanje je samo v trpljenju in v doživljanju samotnosti, ne pa v obliki in vsebini poslanstva. Odtod tudi vsa tragikomedija proslav in posmrtnih priznanj, kajti samo od-ločenost je delež oznanjevalcev Levstikovega rodu.

Utvi

Fr. Levstik.

Dve utvi sta prileteli
v jezero pod skalni grad;
tam plavata družno po vodi,
veslata v kristalni hlad.

Premišljam iz okna dve utvi,
a v meni utriplje srce,
zamakneno v dneve nekdanje
na lice usiplje solzé.

Naša nesreča

Fr. Levstik.

Kaj čaka drage naše domovine?
Vsi viri nje življenja so odprti
od nekdanj, in polagoma jo k smrti
samó slovenskih grehov kletva rine.

Sramotni dan, ki bode zadnje sine
kropil stiděč jej na mrtvaškem prti,
brez solze pokopaval rod zatrti —
ta dan poplača nam vse naše čine!

Izdajstvo, samoljubje in mehkóta,
trepčt, domač razpor, neskrb, slepóta
in svojstvo, s katerim opicam smo v rodi:

do vsega gnus, kar s tujstva k nam ne hodi.
To šiba naša je, ta nas storila
v nesrečno ljudstvo — a ne tuja sila!

Knjige o Levstiku

Za 100 letnico Levstikovega rojstva je začela Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani izdajati monumentalno zbirko: Levstikovo zbrano delo, ki bo izšlo bržkone v 7 ali 8 zvezkih, vsak v obsegu 400—500 strani. Izdaja bo obsega vsa dozdaj nam znana in ohranjena Levstikova pisma, in opombami. Uredil jo bo dr. Anton Slodnjak.

Prav tako je letos izdala »Slovenska Matica« v Ljubljani 352 strani obsegajočo knjigo Levstikova pisma, ki obsega vsa dozdaj nam znana in ohranjena Levstikova pisma, razen ljubavnih. Lepo opremljeno knjigo je uredil Avgust Pirjevec.



Ivan Čargo: Portret moje žene (akvarel)

Nekaj razlag življenja brezplačno za poskušnjo bravcem tega lista

Znani zvezdoslovec prof. Roxroy se je spet odločil, da za to banovino priredi poskusno razlago vašega življenja popolnoma brezplačno v nemščini, angleščini ali francoščini.

Slava prof. Roxroy-a je tako daleč razširjena, da pač nima potrebe, da ga mi uvedemo. Njegova sposobnost, razlagati življenje drugih, vseeno, kako daleč stanujejo, meji že na čudotvorstvo.

Celo zvezdoslovci raznih narodnosti, ugledni možje, iz vsega sveta gledajo nanj kot na svojega mojstra in slede njegovim stopinjam. On vam našteje vaše zmožnosti, vam pove, kako in kje morete doseči uspehe in vam omeni povoljne in nepovoljne dobe v vašem življenju.

Njegov opis preteklih, sedanjih in bodočih dogodkov vas bo presenetil in vam pomagal.

Gospod Paul Stahmann, izkušen zvezdoslovec, Ober-Niewiadom (Deutschland), pravi:

»Razlage, ki mi jih je dal g. prof. Roxroy, so povsem resnične. To je temeljit, dobro posrečen kos dela. Ker sem sam zvezdoslovec, sem njegova planetska izračunanja in podatke natanko preiskal in našel, da je njegovo delo v vseh potankostih dovršeno in da je tej znanosti popolnoma kos.«

Če želite porabiti to izredno ponudbo in dobiti poskusno razlago, sporočite ime tega lista, vaše ime in naslov (brezpogojno morate to svojeručno napisati), dan, mesec, leto in kraj vašega rojstva ter priložite 20 dinarjev v bankovcu ali v poštnih znamkah (ne prilagajte pa kovanega denarja), da se pokrijejo stroški za to objavo, poštnino itd., nakar vam bomo takoj poslali vašo poskusno razlago. Naslovite svoje pismo na prof. Roxroy, Dept. 8395 D, Emmastraat 42, Den Haag (Holland).

N. B. Prof. Roxroy ne razume naših jezikov in more, žal, odgovarjati le v nemščini (ali francoščini ali angleščini, kakor kdo želi). Poština za pisma v Holandijo znaša 3 Din.



Pariški umetniki in saloni

(Pariških dnevov II. del)
Silvester Škerl

Monsieur Silvester Škerl a visité cette année Paris et à cette occasion aussi plusieurs artistes français. Nous publions ci-dessous ses causeries de salons parisiens et ses conversations avec les artistes français.



Baronica d'Ange d'Astre

Baronica d'Ange d'Astre

Koliko je naših rojakov, ki gojijo v svojem srcu altarček hvalečnosti za baronico d'Ange d'Astre!

S posetnico gospe Vide dr. Novakove sem se napotil v tiho rue Denfert-Rochereau, še tišjo radi bližine gluho-nemnice. Visoko gori v eni izmed značilnih pariških pred-revolucijskih hiš sem pozvonil, prijazen mlajši gospod mi je odprl. V njem sem spoznal slovitega tenorja pariških koncertnih odrov, Williama Gwina. Nekam zasanjani pevec obraz, njegov mehki glas — kakor da hoče ostati v soglasju z njegovimi sinjimi očmi — je dvignil moje pričakovanje v neko svečano razpoloženje, ki se je le še poglobilo ob pogledu na s starinskim pohištvom opremljeno prednjo sobo, v katero sem lagodno korakajočemu sledil. A ko stopim v drugo sobo, opazim košare, s papirjem pokrite predmete na policah, pregrnjene stole... priprave za potovanje. In Gwinov glas pojasnjuje, mirno in vljudno, da je v stanovanju vse narobe, ker odpotuje gospa baronica na oddih, a on sam da se vkrcja že naslednjega dne na prekooceanski parnik... Odhaja na koncertno turnejo po Združenih državah severne Amerike. — Gospa pride zdaj zdaj — šivilja jo zadržuje. Izvem še, ko sedem v naslanjač ob kaminu v sobi za glasbo, da bosta Gwin in violinist Dany Brunschwig priredila jeseni koncertno turnejo po Jugoslaviji, zlasti pa se veselita na Ljubljano, kjer sta že dobra znanca ljubiteljev glasbe.

V tem vstopi gospa d'Ange d'Astre. Zivahna in na prvi videz vajena zgoščenega, v naglem tempu se odigravajočega življenja, je v dveh, treh stavkih že poučena o mojih

namenih v Parizu. Obžaluje, da prihajam, ko se ona že pripravlja na odhod, tako, da mi ne bo mogla osebno ugledati poti k temu ali onemu, pač pa pravi, da je že telefonirala gospodu Brunschwigu, naj se zavzame zame, naj me predstavi »sve-tu« in naj mi skuša olajšati težave, kakršne pač še prerade doletijo človeka, ki hoče kaj doseči. Prav tako bo zdaj zdaj uredila z gospodom senatorjem Honnoratom vse, da si bom ne le ogledal pariško univerzitetno mesto, marveč da bom imel tudi primerna pojasnila in vodstvo, da prodrem v podrobnosti tako idejne kakor tudi praktične zasnove te edinstvene in genialne ustanove.

Neverjetna požrtvovalnost in delavnost te dame zasluži prav za prav izčrpnjšega popisa, toda zadovoljiti se moram le z nekaterimi kratkimi beležkami. Od nekaj velika prijateljica Jugoslovancem, je bila že tik po vojni v naših krajih in sejala seme prijateljstva med obema narodoma. Marca 1920 ji je uspelo ustanoviti v Beogradu društvo prijateljev Francije in kmalu je iz te matice izšla po drugih naših mestih lepa vrsta francoskih krožkov. Žrtvovala je celo premoženje, da je spravila te spočetka neznanke krožke do veljave in v življenje, izposlovala podpore, poiskala lokale, preskrbovala knjige, časopise, kupovala klavirje — in danes more s ponosom gledati na sadove svojega truda. A ni dovolj tega. Strastna ljubiteljica glasbe, se z vso vnetostjo sama tej panogi umetnosti, pa se tudi neumorno trudi uglašati pot mladim talentom, med katerimi uživajo naši rojaki njene posebne simpatije. Ni ga slovenskega glasbenika — pa tudi marsikateri

neglasbenik je med njimi — ki je bil po vojni dlje ali manj časa v Parizu, a da bi se baronica d'Ange d'Astre ne bila zanimala zanj, da bi ne bila storila kaj zanj...

Ljubeznost, s katero opravlja svoje pokroviteljstvo, je pristno francoska. Svojo pomoč nudi, ne da bi pričakovala povračila, a ustvarja prav na tak način neko vzajemnost, ki sega v najrazličnejše interesne sfere ter poganja najlepše korenike napredka.

Že zvoní... Mirko Pugelj, naš bariton. Prihaja sem vsak večer se vadiť na klavirju. Pozdraviva se — Pugelj se mi vidi možatejši in uglašen — dogovoriva se, da pojdem poslušat njegovo petje na festivalu jugoslovanske glasbe...

Ta čas je gospa baronica že govorila z gospodom senatorjem — vse je v redu. Jutri naj se javim v njegovi pisarni, dobim priporočilno pismo za vodje posameznih paviljonov univerzitetnega mesta.

Prav prisrčno se poslovim in odhajam po stopnicah, po tihi ulici. Gori pa, pri pokro-



William Gwin,
tenor velikih pariških koncertov



Montmartre s cerkvijo Sacré-Coeur



Dany Brunshwig,
violinist

viteljski gospe, teče ura življenja dalje s skrajno napetostjo — še toliko in toliko obiskov nocoj, jutri glasbena matineja, jutri slovo od Pariza, pojutrišnjem »od. dih«. Bal bi se takega oddiha, ki je spet ves v vrvežu nešteti družabnih obveznosti, v katere je vsikdar zapleten Parižan.

Salon madame Piazza.

Elegantni Dany Brunshwig me je sprejel, kakor je bilo domenjeno, ob ne-

navadno zgodnji jutranji uri. V lepem salonu sva se pomenkovala — tožil je radi prenapetega življenja v Parizu, ki žene človeka brez oddiha vedno naprej, dokler se zvečer ne zgrudi do smrti utrujen v posteljo... Pripovedoval mi je o svojih simpatijah do naših mladih — Noča, Škerjanca, Puglja, Ruplja — in o težavah, ki mu jih prizadeva organizacija koncertne turneje po Jugoslaviji. Nazadnje se domisli, »a me književnost bolj zanima od glasbe, ter mi pokaže nekaj dragocenih izvirnih izdaj Barbey d'Aurevillyjevih del, katerih vsako nosi na prvi strani avtorjevo lastnoročno posvetilo z rdečilom. Fanatični mož se je namreč pri pisanju najrajši posluževal rdečila, kakor sem se pozneje še prepričal, ko sem slučajno videl v nekem izložbenem oknu razstavljenе njegove rokopise.

Pa mi pride v roke drobna knjižica: »Le Miracle d'Orphée«. Zdaj že ve, kako bom najlaže spoznal pariški »svet«. Hitro mi izroči nekatera priporočilna pisma, ki jih je imel že pripravljena in ki naj bi mi olajšala rešitev poslovnih zadev, po katerih sem v Parizu, nato odideva k telefonu. Gospod Brunshwig prosi gospo Piazza (izg. Piaccá), da bi mi povedala kaj o »l'equipe musicale des prisons«, češ, da sem z navdušenjem prečital knjižico »Le Miracle d'Orphée«. — Res še nisem prečital knjižice, a ko sem izrazil ta pomislek, je bil gospod Brunshwig mnenja, da je dovolj, ako knjižico površno pregledam in rečem le, da me je zelo genila. Gospa Piazza da je na to svoje delo jako ponosna — sicer pa naj bom točno ob 5. uri pri nji, danes sprejema v svojem salonu.

Ko mi je gospod Brunshwig obljubil še povabilo na zasebno soarejo nekega japonskega skladatelja (katere



Karel Rupel, violinist

Foto Veno Pilon, Pariz

mi je tudi poslal, le žal, da nisem utegnil izkoristiti prelepe prilike), sva se poslovila — tik pred vhodom v hišo, kjer ima senator Honnorat svojo pisarno. Obljubiti sem mu še moral, da se bom oglasil pri njem v vsakem slučaju, ako bi česa potreboval. —

Popoldne me je odpeljal taksi iz hotela v razkošno ulico François Ier, v neposredni bližini Grand Palaisa. Madame Piazza, sem pomislil, stanuje pač zelo potratno. — Ob misli, da bom imel priliko spoznati pravi pariški »salon«, kakor ga iz nešteti opisov francoskih pisateljev že davno pozna ves svet, me je nekoliko čudno spreletelo.



Orkestralna skušnja dramatične legende »Pesem zvona« ob proslavi 80 letnice znamenitega francoskega komponista Vincenta d'Indy-ja v doorani Pleyel, Pariz. Spredaj: tenor Poulet, sopran Malnoy-Marseillac, autor d'Indy, Pugelj, Pifteau



Pevec Mirko Pugelj

bano, kjer so bili ob stenah razvrščeni stoli in je stala tudi ogromna pogrnjena miza, težko obložena s sladkarijami.

A komaj z očesom preletim te prostore, opazim, da se ozirajo prvi gostje v pričakovanju, da se jim predstavim. Govori zdaj brezbržno z ljudmi, ki so nerazločno povedali svoja imena, in ki jih še nikdar v življenju nisi videl (pa jih morda tudi nikdar več ne boš)! Tolmačenje geografije, odkod prihajam, me za prvi hip še rešuje zevajoče strahote molčanja. A komaj so dame potolažile svojo radovednost, se že gospodje spet vmešujejo v pogovor z vprašanji najbanalneje vsebine in afektirani »ah« in »oh« jim prihajajo v odgovor iz šminkanih ust (kar pa v Parizu nikakor ni pohujšljivo, ker je tu običaj, da se ženske šminkajo in bi zbudila pozornost izjema. V tem primeru se mi vidi čedna izjema bolj pohujšljiva kakor nečedna navada).

Polagoma se polni salon z gosti, ki se med seboj predstavljajo in ločijo v manjše skupine. Na vseh licih je napet smehljaj, oči ocenjujejo z ne preveč prikrito radovednostjo dragocenost oblek in nakitov, ki se sprehajajo po salonu. Vedenje je krčevito, a lahkotno in presenetljivo brezbarvno. Kar daje salonu pestrost, je prav za prav naval ljudi (cenim, da jih je bilo v poldrugi uri kakih dve sto), ki se pomikajo v komaj zaznavni nestrpnosti vedno na istem ozkem kraju — kakor bi vedrili — in se v poluglasnem živzavu pogovarjajo, pa še nalašč dosti nemirna razvrstitev pohištva, ki ga gostje spretno uporabljajo v podporo dekorativnosti svoje lastne osebe. Tamle je gospod minister in stiska v sivem žaketu obilnost svojega telesa med ročni naslanjali nizkega stola. Tam spet drži »cercle« dama, katere nevenljiva zasluga je, da je hči nesmrtnega francoskega violinista (ki je že davno umrl). Celó zagoreli in družabni srbski »incognitus«, ki je z menoj spregovoril par vljudnih besed o Ljubljani, o čigar poklicu pa nimam nobene jasne predstave, igra v nekem kotu »leva« med mlajšimi gospem in gospodičnami. A najmlajše gospodične nosijo s pogrnjene mize slaščice ter vprašujejo, ali kdo želi čaja, čokolade, kave...

Gostje prostodušno prihajajo in odhajajo, kakor hitro so se poklonili gostiteljici, ki se je zdaj šele pojavila v sijaju bisernih ovratnic in neštetih zapestnic, ki ji segajo od komolca do zapestja in se v obliki prstanov nadaljujejo na prstih.

Njeno bistro oko je takoj obvladalo položaj. Ko je pozdravila najodličnejše goste, je sprejela še od vsake posamezne skupine pozdravni poklon, ki ga je vračala z belim, krčevito sladkim smehljajem. S trenom očesa me je na nekaj korakov obvestila, da me je opazila. In ko je zares prišla do mene, ki sem se bil rešil na osamljen stol pred zanimivim Desmoulinovim portretom, je z gotovostjo vedela, da sem jaz tisti, ki se zanimam za »l'equipe musicale des prisons«. V raznih presledkih — vous savez, j'ai aujourd'hui beaucoup de monde — je odhajala, da po-

Nisem se varal. Ko sem vpisal svoje ime na pripravljeno polo ter oddal svoj klobuk, me je sobarica peljala po dolgem hodniku, po katerem so bili razpostavljeni raznovrstni dragoceni predmeti, naravnost v salon. Prvi hip sem obstal: zdelo se mi je, da sem stopil na gledališki oder, pripravljen za kako francosko komedijo. Pet ali šest različnih garnitur pohištva — mize in fotelji — ob stenah kipeci in slike, omare in astre — kakor velik čudežen grm, sijajen kamin iz finega marmora. Vrata v sosedno sobo za glasbo so bila na stežaj odprta, takisto druga na hodnik, in še v nasproti ležečo sobo

zdрави tega ali onega novodošleca, vmes pa mi je pripovedovala:

»Nekdaj sem si domislila, da bi kaznjencem v ječah gotovo storila veliko veselje, ako bi dosegla, da smejo prirejati naši najboljši glasbeniki v kaznilnicah koncerte. Ah, kako je bilo težko doseči dovoljenje za to akcijo. Oblegovala sem neumorno kabinet gospoda ministra, dokler se ni vdal. S kakšnim nepopisnim pričakovanjem sem pripravljala prvi koncert v moški kaznilnici! Uspeh je bil nad vse pričakovanje ugoden. Jetniki niso imeli le trenutka oddiha in zabave, marveč glasba jih je dvignila, zbudila v njih najplemenitejša čuvstva, in gotovo so odšli vsi v svoje celice nekoliko zlahknejši in boljši, nego so bili prišli v oratorij. Začela sem zbirati s pomočjo kaznilniških uprav pisma, ki so jih kaznjenci pisali svojcem, in v katerih so omenjali koncertne prireditve. Vi ste čitali knjižico »Le Miracle d'Orphée« — kaj pravite na ta pisma?«

Zagotovil sem gospo Piazza, da so me nekatera (vsa, kar sem jih bil v resnici utegnil prečitati, a tega nisem povedal) zelo pretresla in genila.

»No, zdaj pa Vas predstavim še temu ali onemu, ki se zanima za Vašo domovino...«

Seznanil sem se med drugimi z upraviteljem ameriškega paviljona univerzitetnega mesta, s katerim sva se menila o Dalmaciji, kjer je preživel nepozabne dni; ko sem ga opozoril na krasote Slovenije, mu je bilo žal, da si jih ni ogledal. — Potem sem se poslovil in odšel.

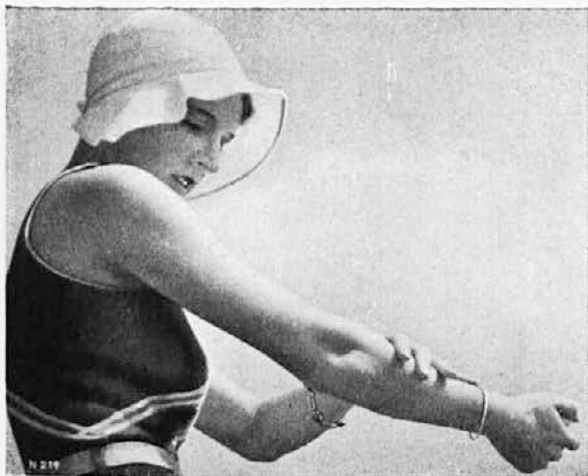
V večernem hladu sem hodil čez Champs Elysées in razmišljal o pariškem salonu. Kaj naj imam jaz od njega, ko sem ga prav za prav posetil le iz radovednosti? Toda zdaj si morem predstavljati, kako je lahko človeku, ki zahaja v salone, dobiti najlepše zveze in se preriti naprej. Saj to je namen »salona« — in gospe, ki sprejemajo v premišljenem izboru goste v svoj salon, se prav za prav žrtvujejo v neki »splošni blagor« — o katerem bi se sicer dalo razpravljati...

Festival de Musique Yougoslave

V razkošni koncertni dvorani hotela »Majestic«, Avenue Kléber, se je zbralo mnogo občinstva, ki se je odzvalo



Pod Eifflovim stolpom v Parizu



Vadite se **PRAVILNO** kopati na zraku in na solncu t. j. pred solnčenjem vterite čvrsto svoje telo, in sicer kadar je suho, z

NIVEA-CREME

NIVEA-ULJE

(olje za kožo in masažo)

Oboje vsebuje — edino te vrste — Eucerit sestavino za nego kože — oboje zmanjšuje nevarnost solnčarice, oboje potemnuje polt tudi ob oblačnem nebu. Nivea-crème Vas ohlaja ob vročini. Nivea-ulje brani Vas pred hladom ob neugodnem vremenu, a s tem tudi pred prehladom

Nivea-crème: Din 5'— do 22'— Nivea olje: Din 25'— in 35'—
Proizvaja

Jugosl. P. Beiersdorf & Co. d. s. o. j., Maribor, Gregorčičeva ul. 24

vablu osrednjega odbora za zaščito jugoslovske mladine na Sorbonni. Napovedani festival jugoslovske glasbe je bil kajpada najprej povod, da se je pri tej svečanosti sestala jugoslovska kolonija v Parizu, a tudi mnogo francoskega sveta je bilo. Zares genljivo je bilo poslušati Mokranjčeve narodne, ki jih je pel pod taktirko Cvjetka Richtmanna pariški pevski zbor »Yadran«, Duganovo Fugo in Tocato, ki ju je izvajala na orglje gđ. De Lasalle, pa klavirske skladbe Milojevića, Taičevića in Slavenskega v izvedbi gđ. Olge Mihajlović; mladega zagrebškega violinkega virtuozu Ljerku Spillerja spretno igro na lok (B. Papandopulo — Jugoslovska suita), pa še Slavenskega

»Lirični kvartet«, ki ga je izvajal pariški kvartet »Yadran« (gg. Ljerku Spiller, I. violina, Dušan Ilin, II. violina, Karlo Rupel, viola, in Vladimir Antolek, cello) ... Toda Mirko Pugelj me je najbolj razveselil s svojim petjem Škerjančeve »Vizije«, Lajovičeve »Serenade« ter dveh priredb Nika Štritofa po narodnih, edinih slovenskih točk obsežnega programa.

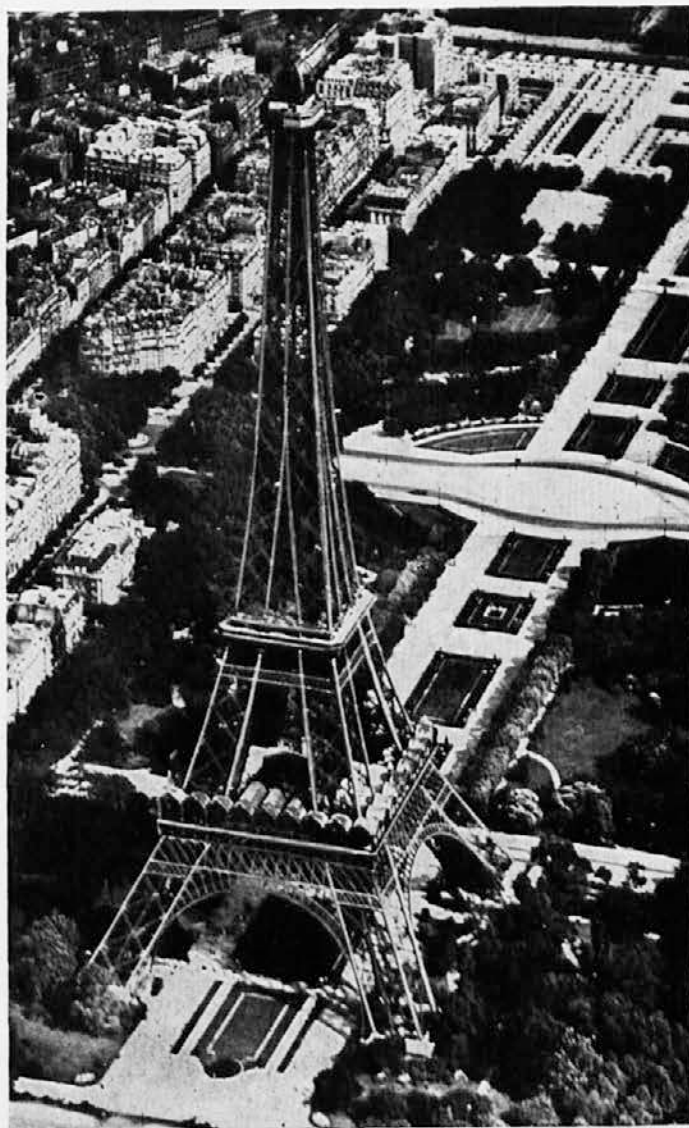
Svečano razpoloženje je vladalo v dvorani. Aplavz je bil viharen, kakor navdušenje občinstva, ki je globoko dojel nenavadnost tega koncerta.

Pri tej priložnosti sem se nekoliko pomenil s Pugljem, ki ponosno vztraja pri svojem studiju v Parizu, dasi mu časih bridka prede. Vztraja v prepričanju, da bo edino le v tem mestu napredoval... »Ljubim jih s hrupom in šumom ta velika mesta, skoznje v svobodo gre, skoznje v bodočnost gre cesta«...

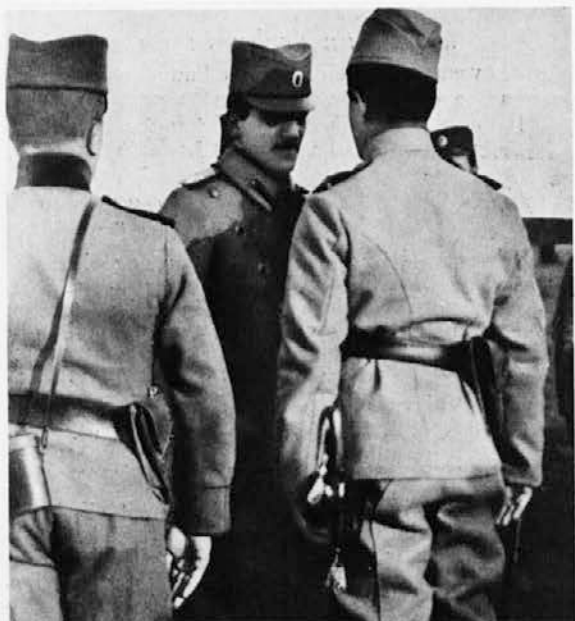
Po koncertu sem se priključil Karlu Ruplju, Dušanu Ilinu in Vladimiru Antoleku ter mladi studentki glasbe, pa smo v métroju zdrčali proti Montparnasseu — naravnost v »La Coupole«. Pri čaši piva sem poslušal pomenke: Dušan Ilin je vedel natančno, kako se godi znamenitemu filmskemu zvezdniku Svetislavu Petroviću, Antolek je filozofiral o zagrebških posebnostih — »kaj buš« — pa o »tom prókletom« Parizu, ki v njem življenje teče, da ne veš, za kateri rep bi ga prijel. Karlo Rupel pa je posegal z elegantno kretnjo vmes: njemu je beseda najrajša uhajala v Ljubljano. Norčavo je zavračal Antoleka, ki je navdušeno pripovedoval, da je odkril vir bogastva v ideji zalaganja praktičnih učbenikov tujih jezikov. Novodobna metoda — v štirinajstih dneh govoriš gladko katerikoli jezik. »Kupil sem si »toga vraga« in sem se tako naučil francošine — zares izvrsten pripomoček«. — »Pa si se zares presneto naučil, Antolek, saj te še nisem slišal, da bi bil francosko znil —« meni Rupel. — »Kaj buš — jaz pa pravim, da bi si napravil debele »nofce«, ko bi po tej izvrstni metodi sestavljal in izdajal učbenike tujih jezikov za Jugoslovene...«

Rupel je dvoril studentki glasbe, ki je bila Madžarka in je brezupno zagotavljala, da je težava preživljati se s škantom — ah! Trojica muzikantov je bila napravljena v črne večerne obleke — vratovi so tičali v trdih belih ovratnikih — Madžarka pa v zeleno svilo. Ilin je bil blaziran, Antolek preprost in predmestni, Rupel uglajen in ljubezniv, Madžarka kapriciozna in brezupna. Ura je tekla, »La Coupole« je bila vsa v lučkah, vrvežu in zanikarni puščobnosti. Slikarji so hodili od mize do mize in kazali portrete, ki so jih zagrešili nad mirnimi gosti ter se ponujali, da bi kogar koli portretirali za majhen denar v nadi, da jim pride še v tej pozni uri kak bankovec v rok — za kavo, za pivo, morda za otroke...

Mirko Rupel mi je dal naslov slikarja Vena Piona in pripomnil, da se mojster sedaj mnogo bavi s fotografijo. Obljubil mi je svoj foto-portret, ki ga je bil napravil Pilon. Potem je še spraševal, ali ni bilo na koncertu izvajanje Slavenskega pomanjkljivo — saj je imel kvartet le eno samo skušnjo... Pomiril sem ga, ko sem mu zagotovil, da je bila točka izvrstna, najboljša... vsaj kolikor morem s svojo glasbeno ignoranco presoditi. Pač pa sem ga vprašal, ali je morda v zadnjem času zamenjal violino za violo, ko je sviral na ta instrument. O, ne. Rupel se samo »žrtvuje« za kvartet in svira na violo. V ostale pa je zvest svoji violini... in pogleda Madžarko tako, da mi uide smeh.



Eifflov stolp v Parizu



Kralj Jugoslavije Aleksander I.

je v avgustu praznoval 10 letnico vladanja.

Ljubljana počasti 10 letnico s slavnostnim »Kraljevim tednom« v začetku septembra

Levo: Aleksander kot prestolonaslednik v razgovoru s slovenskimi dobrovoljci



Spomenik kralju Petru I., Velikemu Osooboditelju (model)



Kralj Aleksander kot prestolonaslednik na Krfu med vojno

Spodaj v krogu:

Kipar Lojze Dolinar, čegar spomenik kralja Petra bo odkrit v Ljubljani 6. septembra 1931.



VSEBINA:

Ljubljana vas vabi na slavnostne dni	289
Gradbeni razvoj Ljubljane (Dr. Fr. Stele)	290
Ljubljanski slavnostni dnevi (Podžupan Eogen Jarc)	292
Ljubljana v jeseni (Dr. Milan Dular)	295
Gledališče na prostem (O. Sest)	294
IX. kongres PEN-klubov v Haagu	295
Fran Levstik (Miran Jarc)	297
Dve Levstikovni pesmi	299
Pariški umetniki in saloni (S. Škerl)	300
Spomenik kralju Petru I	304
Ženitev Yussufa Khana. Roman (F. Heller)	305
Konec poletja	309
Tabor bojnikov na Bledu	311
Mednarodne moto-dirke	312
Film: Micky-miška skače po platnu	317
Micky-miška (B. O.)	314
Zoočni film — toda ne film z dialogi (S. M. Eisenstein)	314
Mlekarstvo in gospodinja (Iz Kreckov mešč. gospod. šole)	315
Modno poročilo	317
Novi klobuki — nova oblika	318
Ameriške posebnosti	320
Foroke v knežjih hišah	321
Novo knjige	322
Slovenci v tujini: J. M. Jug in L. Adamič	325
Slikar Veno Pilon	325

Naslovna slika na ovitku:
M. Bambič: Spomenik kralja Petra I. (akvarel)



Dr. Danilo Majaron (1859—1931), borec za proo slovensko univerzo, novinar, politik, odvetnik, utemeljitelj slovenskega pravnega jezika, predsednik odvetniške zbornice, prvi častni doktor univerze kralja Aleksandra v Ljubljani, je 6. avg. 1931 nenadoma preminul. Čast njegovemu delu in spominu!

Ženitev Yussufa Khana

Roman. Frank Heller

(Dalje.)

Allan tega ni mogel zamolčati. Detektivi so tiho poslušali opis njegove prigode v ekspresu. Nato je rekel nadzornik:

»Nekaj vam hočem svetovati: ne govorite tam preko o tej zgodbi, dvomim, da boste za to odlikovani.«

»Kako mi je Mirzl hvaležen, ste videli. Dovolite, da vas vprašam: zdaj, ko veste, da ima Mirzl svoje kremplje vmes in ste začeli podrobneje preiskovati vso zadevo, ali upate, da ga boste saj zdaj prijeli?«

»Uradno, uradno imamo najlepše nade,« je kimal nadzornik. »Toda trenutno imamo važnejši posel: treba je najti Nj. kraljevsko visočanstvo Yussufa Khana.«

Nadzornik je utihnil, čelo se mu je zmračilo, brskal je po belježnici. Allan je ujel zamrmrano kletev, ki je ušla iz srčne globine gospoda nadzornika. Tisti hip so se vrata odprla in jezen, star gospod s sivimi brki je prihrumel v sobo. Allan ga je spoznal. Bil je evropejski vodnik maharadže, polkovnik Morrel.

»Nu«, je zavpil. »Kaj je novega? Sledovi?«

Nadzornik je odkimal. »Upamo, da bomo še danes...« je začel.

»Še danes, ta teden, zakaj ne takoj: še letos!« je rjovel stari polkovnik in tolkel ob tla, da je bobnelo. »Morate, ali slišite, morate mi še danes najti mojega črnega Ado — nj. visočanstvo, do večera. Sprejeti nas hoče minister za Indijo, ta civilna goba — hm, — ob petih. Čaj in vrag vedi, kaj še vse! Morate mi ga najti do petih, ali slišite, sicer bom sploh vse na drobne kosce —«

»Če bi bil na vašem mestu, gospod polkovnik, bi javil, da ne morete priti. Brezpogojno. Če smo dvomili, dali ima Mirzl svoje kremplje vmes, zdaj ne več, po tem, kar nam je izpovedal ta mladi gospod. In Mirzl, ki je ukradel irske kronске dragulje, se najbrž ne bo odpovedal temu, da bi ne okradel vladajočega kneza —«

»Ta mladi gospod! Kdo, hudiča, pa je ta mladi gospod?« Polkovnik je zijal v Allana, kakor da je uporen bobnar.

»Mr. Allan K—r—a—g—h,« je zlogoval nadzornik iz papirjev. »iz Švedske.«

»Švedska, Norveška, to me nič ne briga. Kdo, pri vseh hudičih, pa je mr. Allan K—r—a—g—h?«

»To je gospod, ki je nj. knežje visočanstvo zadnjikrat videl v mističnem klubu, o katerem ste že slišali, gospod polkovnik!«

»Ah—h—h!« Polkovnik je zarjovel kakor smrtno ranjen tiger. »Vi ste torej bili sir, ki ste zvalili mojega črnega Ado — nj. visočanstvo po ulicah in uličicah v tisti prokleti lokal, kjer leži zdaj izropan in mrtev. Vi ste bili, ne lažite! Vi ste bili!«

Allan je vstal, pa se je zelo mučil, da mu je obraz ostal resen. Polkovnik je bil rdeč kakor burgundec od jeze pri sami misli na ta strašni Allanov zločin. Resnično, splašalo se je, opravljati dobra dela in reševati kronске dragulje indijskih knezov pred tatovi! Prav tako hvaležna zadeva, kakor če pomagaš onim, ki mislijo ukrasti te dragulje, kadar bežijo iz svoje domovine.

»Nisem jaz zvalil nj. visočanstva —«

»Vi, vi! Saj se vam pozna na obrazu. Požvižgam se na vse, kar tu čekate!«

»Jaz ne,« je rekel Allan. In že se je bal, da bo zadel polkovnika mrtvoud, ker mu je tako trdovratno ugovarjal. »To je bil pomagač Mirzlev, o katerem je pravkar govoril gospod nadzornik. Mene so prav tako zvalili v klub —«

»Haha! Hahaha! Zvalili! Zvalili! Aretirajte ga vendar, nadzornik! On je bil, pri vseh hudičih, to vendar morate videti in slišati.«

»Mene je tudi zvalil eden Mirzlevih pomagačev v klub. Radodarno so nas pogostili z vinom, mene, maharadžo in starega poeta, ki sta prišla kesneje v tisto ložo, kjer sem jaz sedel. Oprostite, gospod polkovnik, ali poznate koga, ki mu je ime Stanton?«

»Stanton? Stilton? Kdo za vruga pa je ta Stanton?«

»To je bil mož, ki je zvalil seboj nj. visočanstvo.«

Priljubljena
po vsem svetu!



Kdor jo enkrat uporabi, ji ostane naklonjen. Ugodna in trajna. Dobiva se povsod. Preprodajalci se obračajo na Gustav Husser & Sohn, Wien, VII., Richtergasse 10



Planika z 20 cveti, ki jo je vzgojil na svojem vrtu
g. Janko Sajovic iz Kranja

»Haha! Seveda! Nadzornik —«

»Čez nekaj časa se mi je posrečilo pobegniti, prišel pa sem baš o pravem času, da sem še mogel preprečiti vlom, s katerim se je trudil Mirzl sam v svoji lastni osebi. Tako se je oblekel, da je bil meni podoben —«

»Ljubi Bog v nebesih, nadzornik, ali slišite, ali ste gluhi? Ali morete požreti še več laži tega moža? Ali vas ne bodo zadušile? Napravljen kakor o n. Naj me zadene strela z jasnega, če sem še kedaj slišal kaj podobnega! On je bil, seveda, on je bil, to vam zdaj že celo uro vpijem na ušesa!«

»Dragi polkovnik, dovolite, da vas vprašam: ali je mogoče, da stojite za vrati in pred vrati v istem trenutku?«

»Seveda, če hočete!«

»To je namreč edina možnost za to, da je videl vratar tega gospoda na eni strani pobegniti skozi velika vhodna vrata in na drugi strani ga je našel, ko je prišel v spremstvu dveh stražnikov sem gor, hudo izdelanega tu v sobi.«

»Pripezal je skozi luknjo v tleh.«

»In je prej še moral priti mimo straže v maharadževo spalnico, je priplezal brez lestve skozi luknjo v tleh semkaj, da ga sprejmeta policista?«

Zdaj je polkovnik utihnil. Te možnosti, kakor mu jih je pravkar razložil nadzornik tako, kakor da je Allan zločinec, so se zazdele tudi njegovi radovoljni domišljiji preveč na slabih nogah. Zgrudil se je na stol in si obrisal z robcem čelo.

»Dobri Bog v nebesih,« je vzdihoval, »minister nas čaka ob petih s čajem in bog ve s čim še! In moj dobri glas! In vlada v Indiji!«

»Zahvalite se temu mlademu možu,« je nadaljeval nadzornik krotko, toda neizprosno, »da je preprečil vsaj rop draguljev. Na lasu so viseli. Zahvalite se mu, zares.«

Polkovnik je zaril svoje oko (podpluto s krvjo) v Allana. To oko pa ni izražalo baš velike hvaležnosti. Mrmral je nekaj, skočil pokonci in zdirjal skozi vrata.

Allan je pogledal nadzornika, ki mu je odgovoril s smehljajem. Ti isti hip so se odprla vrata in v sobo je pridrvela mrs. Bowlbyeva kakor zelena bomba. Zagledala je Allana in se ustavila pred njim.

»Ali ste že — vam je pravil o Langtreyevi ženi?« je zaklicala in se obrnila najprej k Allanu, nato k komisarju. »Že?«

»Langtreyeva žena?« je vprašal nadzornik. »Kdo pa je to?«

»Strašna oseba,« je vpila mrs. Bowlbyeva triumfiračoče. »Strašna. Ona tiči za vso to zgodbo, boste že videli.«

»Dovolite, ali mi more eden od vaju povedati vso zadevo, toda jasno, kakor je le mogoče?« je rekel nadzornik in zagrabil pero.

»Dovolite, mrs. Bowlby?« je vprašal Allan.

Gospa je pokimala in se pripravljala, da prispeva vse potrebne opazke na robu. Allan je začel:

»Tik pred zaslišavanjem mi je šinila v glavo misel, da sem jo moral razmisliti do konca, gospod nadzornik. Očitno sta Mirzl in njegova banda vse, kar se je godilo v hotelu, natanko nadzirala. Mogli bi biti voluhi strežaji, sobarice, natakariji, tekači, ki jih je tu vse polno. Ti voluhi so ga obveščali o vseh sobah in tudi o tem, da sem se seznanil z rodbino Bowlbyevih, ki imajo sobe nad

sobami nj, visočanstva. Zvedeli so, da Bowlbyeve družine sinoči ne bo do poznih ur doma. To je bilo določeno že v petek in zato so takoj napravili načrte. Da pa bi se po teh načrtih moralo zgoditi baš tako, da bi se preoblekel Mirzl v mene, tega bržda niso sklenili naprej, četudi bi to bilo možno. Toda k temu tole: mr. Bowlby me je sinoči, preden so odšli, prijazno povabil, naj pridem v njegovo kadalnico in naj izpijem kozarec whiskyja, če mi bo godilo. To je bilo okoli osme ure in mr. Bowlby mi je celo obljubil, da bo obvestil slugo o tem. Ali vas je iznenadila ta podrobnost? Sedeli smo tedaj sami pri mizi; nikdo od hotelskega osebja ni bil v bližini. Če je bil Mirzl zvedel to v zadnjem trenutku, potem je jasno, da ga je ta vest vodila pri izbiri preobleke. Toda kako je to mogel zvedeti? Kakor sem že rekel, ni bilo nikogar drugega v bližini. Ko pa so odšli, sem se slučajno ozrl na desno, od naše mize pogledano. In tam, v temni senci palma, ki krasijo ta del jedilne dvorane, je sedela od teme zakrita dama, o kateri trdi mrs. Bowlbyeva, da je dvomljivega značaja, Američanka iz dobre družine, ki pa je pred leti pobegnila iz Amerike in se baje tu v Evropi združila z nekim pustolovcem. Njeno ime je mrs. Langtrey...«

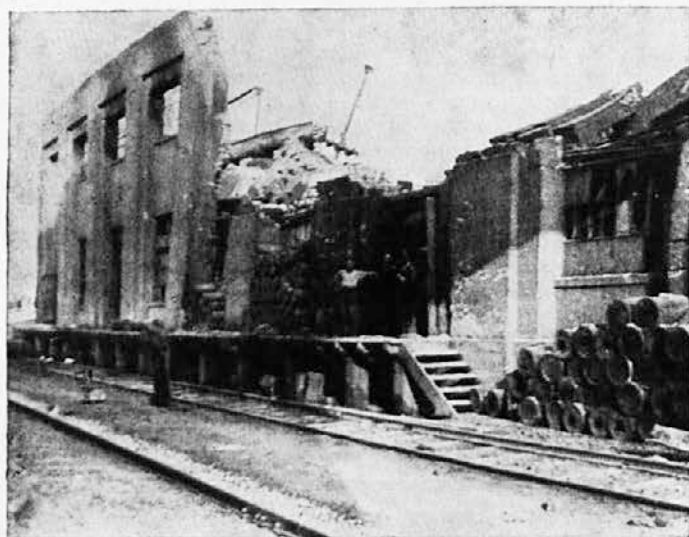
»In danes,« je zadonel vreščavi glas mrs. Bowlbyeve kakor trompeta, »danes ob pol osmih zjutraj je mrs. Langtreyeva izginila iz hotela. Malo prej pa je še prejela lokalno ekspresno brzojavko!«

VIII.

Doživljaji mynheera van Schleeten.

Zivljenje mynheera van Schleeten je bilo polno raznih pripetljajev. Kar je bilo v tem prijetnega za mynheera van Schleeten, je bilo to, da so se gibali v črti, ki se je stalno spenjala kvišku. Iz neznanca je postal evropska znamenitost, iz ubožca bogat mož, iz bogatega še bogatejši. V tem letu, ko je Yussuf Khan iz Nasirabada prvič obiskal Evropo, je bil gospod van Schleeten tu najznamenitejši specialist za dragulje. Kot je povedal mr. Bowlby Allanu, je bil izdelal diadem, ki ga je o priliki poslala francoska republika ruski carici in še ducat podobnih stvari. Glavno poslovalnico je imel v Amsterdamu, toda njegov poklic je tirjal od njega, da se prav toliko časa mudi v Berlinu, Parizu in Londonu, kakor v svojem rojstnem mestu. V vseh teh mestih je imel podružnice ali pa korespondente.

Koncem avgusta je tega leta prejel v Berlinu (kjer se je mudil po naročilu finančnika, čigar ime začnjenja s črko B. in ki je kesneje postal plemenitaš) pismo svojega korespondenta iz Londona, da ga išče neki polkovnik Morrel za svojega varovanca, maharadžo iz Nasirabada. Mynheer van Schleeten, ki sicer še ni imel posla z orientalskimi knezi, pa je zato tem več slišal o njih draguljih, je brižno sprejel ponudbo, posebno še, ker je bilo govora o precejšnji nagradi. To svoje veselje je sporočil časnikom in ti so se v več noticah veselili z njim vred. Šlo je za novo obliko in predelavo maharadževih dragih kamnov. Mladi knez je bil nekoliko čudaški in se je naveličal stvari, ki že tisoč let niso spremenile svoje zunanje oblike.



Strašni požar toornice za dušik v Rušah, ki je napravil veliko škodo
Foto J. Hafner

V začetku septembra je mynheer van Schleeten odpotoval v Hamburg, kjer je imel manjši opravek; toda istega dne, ko je gospod Allan Kragh prišel iz Švedske v to mesto, ga je zapustil gospod van Schleeten z jutranjim pariškim brzovlakom, kjer je tudi imel manjši opravek, tako, da bi mirno mogel ob določenem času priti v London.

Doživljaji mynheera van Schleeten so se začeli v ekspresnem vlaku.

Ta Holanec je bil vnemaren, mlačen gospod; uspeli, ki jih je dosegel v svojih šestdesetih letih, so flegmo še povečali. Zelo redko se je razburil; samo dve veselji je poznal in tema se je udajal na miren, mlačen način. Prvo je vzljubil z leti, namreč staro, voljno vino bordeaux; drugo mu je z leti minevalo, namreč mlade, mehke dame. Mladost mynheera van Schleeten so pozivljale razne vesele večerje v damski družbi. Njegova mlačna čud pa ga je obvarovala večerjati tako pogosto, da bi s tem izgubil zmožnost ali veselje za take vrste obede. To se mu je že na zunaj videlo; nos mu je bil velik, zakrivljen, njegova barva se je približala barvi dobrega francoskega vina, ki se je v njem najrajši motril kakor v zrcalu. Njegovi rumenosivi brki so ob teh pitnih daritvah zrastle kakor drevo, zasajeno ob potoku; in če je gospod van Schleeten pil, so moleli na kozarec kakor šop trave nad potočkom.

Te opazke smo povedali naprej, da moremo razložiti prigodo gospoda van Schleeten v ekspresnem vlaku Hamburg—Köln in še pozneje.

Takoj, ko je gospod van Schleeten sedel v predel prvega razreda (po svoji navadi je sedel k oknu v smeri vlakove vožnje), je vstopila v isti predel dama. Za hip si je ogledala gospoda in tudi on si jo je. Ugotovil je, da je mlada, precej mehka in zala, četudi malce ošabna, vsekakor pa bi on v času svoje lahkomiselnosti ne imel prav nič proti, da bi šel z njo večerjat. Kako ga je presodila dama, ni znano. Bržkone pa ugodno, zakaj položila je svojo prtljago v mrežo in sedla prav nasproti gospodu. Nato se je zganil vlak in gospod van Schleeten se je potopil v študij jutranjih dnevnikov, da bi dokazal svojo mlačno nrav.

Tako sta potovala do Bremena in zgodilo se ni nič.

Komaj pa se je vlak na tej postaji ustavil, ko je gospod zaslišal korake na hodniku. Takoj nato je odprl vrata predela mlad gospod, ki je najbrž nekoga iskal. Gospod van Schleeten je ugotovil, da je to simpatičen, mlad gospod. Toda ker je strašno nerad videl, da bi bilo v predelu, kjer sedi, več oseb, je opazoval mladega moža z določnim, osornim, odklonilnim izrazom, ki je hotel povedati: Pojdite v bližnji predel, mladi prijatelj. Mladi mož pa se ni brigal za to, brez bojazni je sedel na to stran, kjer je sedel gospod van Schleeten in je temu tako ugrabil možnost, da bi se po drugem zajutreku malo iztegnil in malo podremal. Gospod van Schleeten je ponovil svoj odklonilni pogled in pridal še porcijo dobro vzgojenega začudenja nad takim početjem. Na žalost je opazil, da je take poglede zaman trosil; mladi mož (ki ni imel prav nobene prtljage) je požiral z očmi svoj krasni visavis. Ona pa je dremala. Gospod van Schleeten se je pri sebi jezil na današnjo mladino in se čez nekaj časa znova potopil v študij jutranjиков.

Sledeča epizoda se je zgodila, ko je vlak že dirjal kake pol ure. Vrata so se znova odprla, zdaj pa je v zadovoljstvo gospoda van Schleeten vstopil sprevodnik, da pregleda vozovnice. Mladi mož mu je ponudil svojo, ki je bila prava v največje razočaranje holandskega gospoda. Sprevodnik je pogledal še njegovo karto in nato večkrat zakašljal »milostiva«, da bi zbudil mlado damo. Zaman. Še je spala. Mladi mož je nekaj časa premišljal, nato pa se je sklonil in nežno potapljal visavis gospoda van Schleeten po kolenu.

Uspeh je bil trenuten. Mlada dama je planila s svojega sedeža, ga strašno divje pogledala, divje gledala okoli sebe, nato pa je le ponudila sprevodniku svojo vozovnico. Zdaj pa se ji je usula povodenj angleških besedi: Kaj si dovoljuje mladi mož? Kaj hoče prav za prav? Dama da ne more v Evropi mirno potovati (bila je torej Američanka), ne da bi je razžalil prvi, ki ji sede nasproti? Gospodu van Schleetenu se je to zdelo malce pretirano, spomnil se je dam ameriškega izvora, ki jih je že tapljal po kolenih in še kje drugje. Toda ker je pomislil, da se utegne znebiti nadležnega sopotnika, je ni maral prekiniti. Tisti hip se je obrnila k njemu:

»Sir, ali veste, če si je mladi gospod dovolil še druge netaktnosti, medtem ko sem spala?«





Najpečja znamenitost Hvara: Roselli. »Zadnja večerja«, v frančiškanskem samostanu. Spodaj frančiškanski samostan

»Tega ne vem,« je rekel gospod van Schleeeten diplomatsko, še vedno je mislil na lahek zadremek. »Čital sem.«
»Hvala vam.«

Še je rohnela na mladega moža, ki jo je od začetka gledal ves prepaden, nato pa skušal kaj spregovoriti. Takoj ga je prekinila.

»Vi se me drznete nagovoriti?«

To pa mu je bilo prenemno. V največje veselje gospoda van Schleeeten je vstal in izginil na hodnik. Tisti hip pa se je gospod van Schleeeten že pokesal; saj tudi njemu ne bo posebno prijetno potovati s tako občutljivo, jeznorito, majhno Ksantipo. Komaj pa je mladi gospod izginil, se je spremenilo njeno lice kakor aprilsko nebo. Obrnila se je k gospodu van Schleeeten z najlepšim nasmehom sveta:

»Mogoče sem bila preveč huda,« je rekla. »Toda ne morem prenašati nasilnosti takih mladih zijal.«

Poudarila je ta »mlada zijala« in to je prijetno pobožalo gospoda van Schleeetena. Ugotovil je, da ima močne, bele zobe in da so njene oči, če se smehlja, izredno privlačne. Bile so sive. Sivo barvo pa je gospod van Schleeeten najbolj ljubil. Preveč je namreč nekdanj gledal v modre in črne oči in se za to bridko pokoril.

»Madame,« je rekel, »vsiljivost tega mladega moža je bila nečuvna.«

Kmalu sta se zapletla v zanimiv razgovor, ki ga je zmotil samo natak iz jedilnega voza, češ da je kosilo pripravljeno. Četudi je gospod van Schleeeten ugotovil, da ne bi imel prav nič proti temu, da bi s tem vizavijem večerjal, je vendar zaenkrat to misel še odložil in predložil, da kosita skupaj. Pokimala je milostljivo.

»Seveda s tem pogojem, da plačam sama zase.«

Gospod van Schleeeten se je priklonil.

Poteklo je že par ur po obedu, ki je ob dobrem, starem bordoju potekel najprijetneje, ko je gospod van Schleeeten zopet videl mladega moža, ki je prej grozil, da ga oropa popoldanskega zadremka. Na mlado damo, ki ga je stvarno oropala spanca, se seveda ni jezil. Saj mu je pripravila s svojim živahnim razgovorom mnogo drugih. Vlak se je ustavil v Kölnu, ko so gospoda in mlado Američanko (o kateri je zdaj vedel, da se piše mrs. Langtrey) odtrgali od zanimivega razgovora, ali so priporočljive skupne šole za dečke in deklice, razburjeni glasovi na hodniku. Ozrla sta se in zagledala mladega moža, ki ju je prej tako razsrdil, v družbi policista in nekega civilista, ki je bil po mnenju gospoda detektiv. Gospod van Schleeeten je pogledal mrs. Langtreyevo. Mrs. Langtrey je pogledala njega in rekla:

»Poglejte, kaj sem rekla! Takoj čutim, če sem v bližini zločinca!«

Gospod van Schleeeten se je začudil tej jasnovidnosti, moral si je pa priznati, da njegova čustva do nje nikakor niso telepatske narave.

Ko sta ob pol enajstih prišla v Pariz, se je zgodilo samo po sebi, da sta poiskala isti hotel. Gospod van Schleeeten si je izbral miren družinski hotel v bližini madeleinske

cerkve in ona se je strinjala z njegovo izbiro. Kakor je rekla, še ni bila nikoli v Parizu. Prišla da je v Evropo s parnikom linije Hamburg-Amerika in potuje zato, da se potolaži ob izgubi svojega prvega moža, ki je umrl, in da se umakne nadležnemu snubcu, ki si je domišljeval, da ga ljubi.

Gospod van Schleeeten bi ji rad že prvi večer pomagal, da pozabi vso bol, toda za to ni našel prilike. Izpila je le skodelico čaja in odšla v svojo sobo.

Dva dni nato sta se odpeljala v London, še vedno skupaj. Dobil je brzovjavko, tako da je morala potovati tjakaj istega jutra kakor gospod van Schleeeten; vzela da bo sobo v Grand hotelu Hermitage. Ko sta prišla v Charing Cross je stisnila spremljevalcu roko neprisiljeno prijazno, kakor si to more drzniti le mlada Američanka, in ga prosila, naj bo drugi dan v hotelu njen gost pri kosilu.

To kosilo je bilo očarujoče; predvsem je izjavila z izrazom princesinje, da bo ona plačala. Gospod van Schleeeten je že bil gostitelj mnogih mladih dam, nikoli pa še ni bil gost kake dame. Zato je to bil ščemeč občutek svoje vrste, tako recimo kakor nov holandski liker. Hitro je izjavil, da bo tako le pod tem pogojem, če bo ona, kakor hitro ji bo mogoče, večerjala z njim v Savoyu. Sprejela je, z istim prostodušnim izrazom princesinje.

Ko sta bila s kosilom že pri kraju nista v svoje začudenje pri bližnji mizi zagledala nikogar drugega kakor mladega moža iz ekspresa.

»Ali ne bi obvestila policije, mrs. Langtrey?« jo je vprašal gospod van Schleeeten.

Gospa je zmajala z glavo. »Ljubim svojega bližnjega vedno, če sem le pila šampanjec,« je rekla.

Gospod van Schleeeten je sklenil, da bosta pri zaobljubljeni večerji pila šampanjca in ne bordoja.

To se je zgodilo v četrtek, 11. septembra. Holandčeve kupčije so ga prisilile na kratko vožnjo v Amsterdam, kar ga je zamudilo tri dni. Ko se je v ponedeljek 15. zgodaj zjutraj vrnil v London, ga je čakalo obvestilo, da bo prišel še isti dan v London Njegovo Visočanstvo maharadža nasirabadskega in ga želi čimprej videti, ker bi se rad kmalu pokazal s svojimi dragulji, nanovo predelanimi.

Gospod van Schleeeten se je za trenutek malce začudil, da sta si njegovo visočanstvo in mrs. Langtreyeva izbrala isti hotel, toda to je kmalu pozabil ob prijetni perspektivi, da jo bo našel v hotelu in ji naznanil datum njene večerjice. Izbiral pa si je bolj ozirnejši kraj kakor je Savoy in je že mislil na primer na svojo nad vse ozirno zasebno stanovanje. Brez obotavljanja se je podal v hotel.

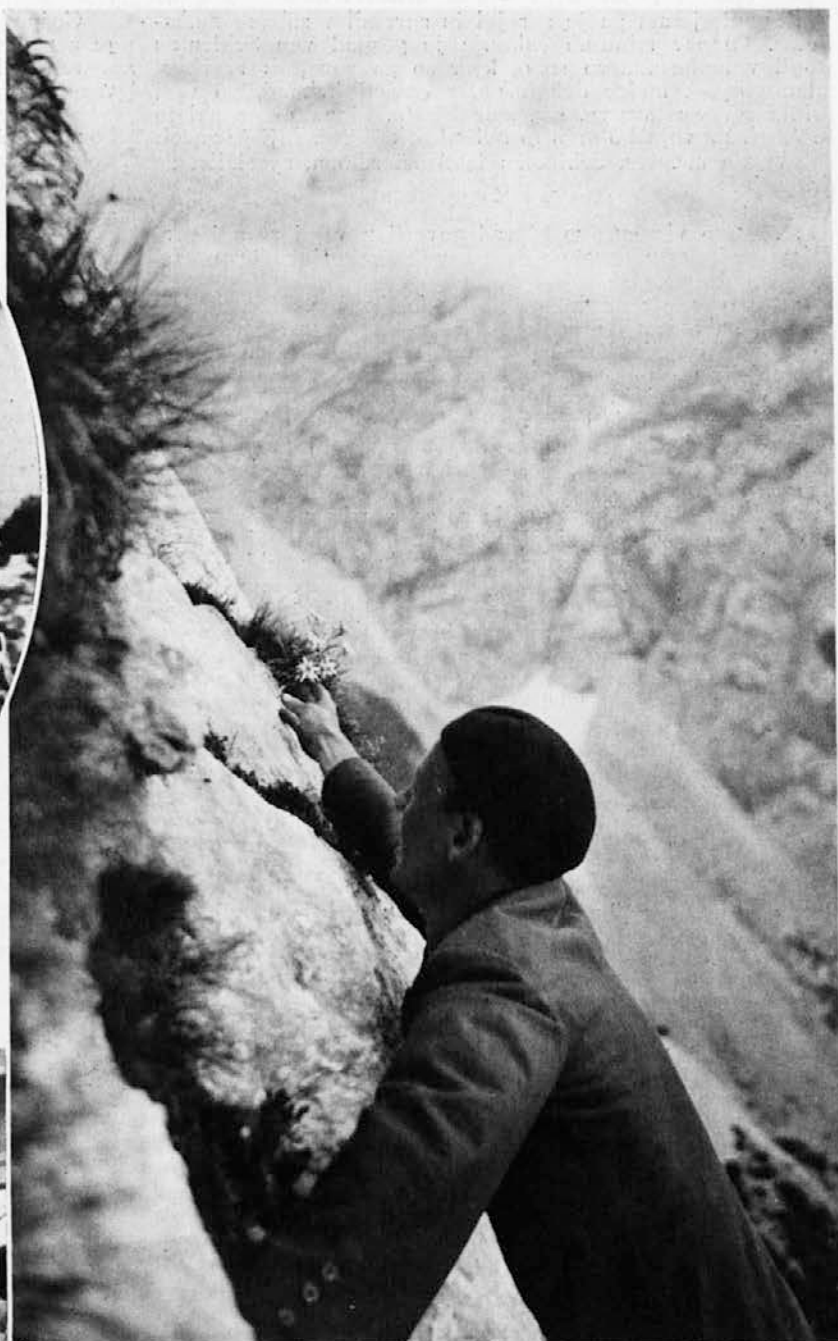


Lepe in vesele Celjanke na počitnicah v Hvari

Konec poletja



Lepa Poljakinja, gđc. Olga Solikova iz Lvova, ki je bila v hotelu Kovačić na Hvaru izbrana za najlepšo kopalčko Foto Benčić



Planinke v steni Brane

Foto K. Jurčić



Gostje hotela Kovačić počivajo



Motiv iz kopaljšča na Hvaru



Levo krilo najmodernejšega kopaljšča iz domačega marmora na Hvaru

Ravnatelj sam ga je sprejel in spremil v sobane maharadže. Po par minutah čakanja je gospod van Schleeten stopil v maharadževo sobo, kjer so ga sprejeli: rjavkast mlad gospod, malce debelušen, s črnimi brkami, po vsej priliki nj. visočanstvo, siv, star Hindu, ki ga ni poznal in še Anglež z vojaško držo in belimi brkami. Zadnji je začel:

»Vi ste mr. van Schleeten iz Amsterdama, specialist za dragulje?«

»Da.«

»Njegovo visočanstvo bi rad govoril z vami zaradi predelave nekaterih posebno dragocenih draguljev. Razumete, posebno dragocenih!«

»Dragocenih!« ga je prekinil mladi maharadža. »Sahib Morrel, kako jim morete reči, da so dragoceni! Prav tako so nevredni belih kneginj kakor jaz. Morda bodo postali vrednejši s pomočjo tega moža, ki ga bomo v tem primeru bogato nagradili in počastili.«

»Ali morem videti dragulje?« je vprašal Holandec, ki je spoznal, da ta izmenjava različnih mnenj ne dela baš dobre prognoze za dragulje, — pri tem pa je mislil na mrs. Langtrevevo.

Na klic polkovnika Morrela so se odprla vrata v notranjo sobo in dva črna slugi z resnimi in grozečimi pogledi sta privlekla precejšnjo kaseto iz mahagonija, obito z železom in bakrom. Slugi sta nato izginila, gospoda van Schleeten pa so pozvali, da se obrne proč. Slišal je škripanje in ropotanje. Bržkone so kaseto odpirali z zamotanim sezamom, ki mu ga niso hoteli izdati.

Nu, če niso kamni prav nič boljši, kakor je sodil maharadža, potem —! Ali mislijo, da bo prvič gledal dragulje? Zdaj so ga pozvali, naj se obrne nazaj. Obrnil se je in skoraj padel vznok.

Seveda je že slišal o zakladnicah orientalskih knezov in je že videl skoraj vse njihovih evropskih kolegov, toda tu je presegalo najbolj divjo domišljijo. To je bila tisoč in ena noč. To je bil smrtni udarec celo za holandsko hladnokrvnost. To je bila lava kamnov v najrazličnejših barvah, vsak izmed njih je bil tak, da bi mogel biti kronski dragulj; vodomet luči; težki, modri grozdi safirov; nizi biserov, ki so se vili v gneči draguljev kakor medlo se svetlikajoče sive kače; smaragdi, žgoči kakor oči divje zveri; in nad vsem tem kakor da curlja kri rubinov, kakor da so nad skrinjo obglavili nezvestega čuvaja in jo poškopili z njegovo krvjo —; povsod pa diamanti in diamanti, njih mrzli ogenj je žarel kakor zvezde pozimi ali pa severni sij. Ves ta izbruh luči, žareče v barvah, iz sebe same rojene, ki je brizgnila v gospoda van Schleeten, mu je vzel vso sapo. Šele čez nekaj časa je opazil posameznosti, redke kamne, ki so se jim toni razlikovali od navadnih; črne diamante in diamante, ki jim je bila modra barva kakor jutranja modrina okrog gorskih vrhov Himalaje z večnim snegom; smaragde, ki jim je zeleni blesk prehajal v ton opalov kakor pravkar izžarelo večerno nebo, rubine, katerih rdeča kri je imela v sebi nekaj modrega, kakor da hoče dokazati svoje starodavno plemstvo — končno tudi zlati okovi kamnov. Bili so težki, fantastični, skoraj groteskni, toda odkod misel, da jih je treba modernizirati?! Gospod van Schleeten je zajel sapo in zjecljal maharadži:

»Vaša Visokost želite, da to predelam?«

»Seveda,« je rekel Yussuf Khan dostojanstveno. »Zakaj bi vas naj bi bil sicer dal poklicati po polkovniku Morrelu? Rekel mi je, da ste vi v Evropi prvi med onimi, ki znajo delati z dragulji. Četudi moji niso bogve kaj vredni in vas ne morejo vznemirjati, vas vendar prosim, če jih predelate, kakor le morete, da bodo vredni belih kneginj. Védite, da sem prišel v Evropo, da si pridobim princeso Sahibov. In mislite na to, ko bosta vaši roki predelavali te kamne. Vaše plačilo in čast bo velika.«

Gospod van Schleeten (njegove oči so visele na kaseti in njeni vsebini kakor oči ptiča na plazilecu) je baš hotel še ugovarjati, ko ga je že prehitel polkovnik Morrel.

»Stvar je odločena, ker tako hoče njegovo visočanstvo,« je rekel ostro. »Ali hočete prevzeti delo, sicer si bomo morali preskrbeti koga drugega? Odločite se zdaj takoj.«

Gospod van Schleeten je stal še en trenutek tiho, preden se mu je posrečilo odgovoriti:

»Seveda... če tako želi njegovo visočanstvo... Toda, ali smem vprašati, v kakšnem slogu želi...«

»Kakorkoli,« ga je prekinil polkovnik. »Sami si izberite. Saj je to vendar vaša specialiteta.«

Gospod van Schleeten je stal trenutek nemo, takoj pa je zaslišal polkovnika mrmrati:

»Kakorkoli, za hudiča, saj je vseeno.«

Gospodu van Schleeten se je šele zdaj posvetilo, kako je z zadevo, in je nadaljeval:

»Ali mi boste dovolili, da bom prenesel dragulje njegovega visočanstva v svoj atelje tu v Londonu, ali —«

»Tu morate delati,« je rekel polkovnik. Preskrbeli vam bomo tu sobo in tja morete prinesiti orodje, ki ga rabite. Poleg tega morate oprostiti, če bo telesna straža Nj. Visočanstva stražila vašo sobo. Ne bo to zaradi vas, pač pa zato, da onemogočimo atentat od zunaj.«

»Razumem,« je zamrmral gospod van Schleeten, ki mu je pogled še vedno visel na kaseti in na njeni vsebini. »Kdaj naj začnem?«

»Kakor hitro je mogoče, kakor hitro,« je urno zavpil maharadža. »Najbolje, če še danes.«

»Bojim se, da se bom moral danes zadovoljiti s tem, da bom prinesel semkaj svoje orodje,« je rekel Holandec, »pač pa jutri.«

»Dobro, jutri! In obljubite mi, da boste delali tako hitro, kakor le morete, kajne? Ne bo majhna ne vaša čast in ne vaša nagrada, kakor gotovo sem Yussuf Khan iz Nasirabada, sin Ibrahima Khana.«

»Storil bom, kar je v moji moči,« je rekel gospod van Schleeten in se poslovil z globokimi pokloni. »Če bo potrebno, bom delal noč in dan.«

Maharadža je ves vesel zaploskal z rokami, ko je Holandec odhajal skozi vrata. Na klic svojega gospodarja sta tisti hip pritekla črni slugi.

V svoje največje razočaranje je zvedel pri vratarju, da je mrs. Langtreve odšla. Napisal ji je par vrstic in jih izročil vratarju. Vprašal jo je, če se moreta srečati še prej, preden bo drugi dan začel s svojim delom v maharadževem stanovanju.

To je bilo 15. septembra. Torek, 16. septembra, je prišel Holandec neslutena presenečenja.

Ko je prišel okoli desetih v Grand hotel Hermitage, je spoznal že iz vratarjevega obraza, da ni vse tako, kakor bi moralo biti. Komaj je stopil v vratarjevo ložo, ko je vratar že telefoniral ravnatelju in ga prosil, naj pride dol. Gospod van Schleeten se je ozirno nagnil k vratarju.

»Včeraj sem vam izročil pisemce,« je rekel s pomenljivim pogledom in si pogladil svoje rumenosive brke.

Vratar je za trenutek pomišljal: »Ah, da!« je rekel. »Da, za damo na štev. 320-21. Odpotovala je in ni dala svojega naslova.«

»Odpotovala je!«

Ves zbehan in razočaran je govoril gospod van Schleeten z razprtimi črkami kakor kak igralec.

»Danes zjutraj je odpotovala,« je rekel vratar. »Okrog pol osmih. Malo prej je prišla ekspresna brzovjavka.«

»Iz Amerike,« je zamrmral Holandec. Že je bil prepričan, da se je prikazal nadležni snubec. Kaj bo zdaj z njunino večerjo?

»Ne, iz Paddingtona,« je rekel vratar. Slučajno sem to videl na golic. Gospod ravnatelj prihaja.«

Gospod van Schleeten, ki je tisti hip zagledal, da prihaja ravnatelj velikega hotela proti njemu, je bil tako zmeden od udara, ki mu ga je ne sluteč zadal vratar, da ni mogel niti misliti niti govoriti. Preteklo je nekaj časa, nato je opazil, da je ravnatelj prav tako razburjen. Ustavil se je pred njim in iskal besed. Zdaj šele se je zazdelo Holandcu čudno to, čemu so poklicali ravnatelja. Saj nima nobenega opravka z njim. Že je hotel vprašati, kaj se je zgodilo, ko se je ravnatelj vendar odločil.

»Ali greste z menoj k gospodu polkovniku?« je rekel. Govorite z njim samim. To bo še najboljše.«

»Kaj pa se je zgodilo?« se je začudil Holandec.

»Prosim vas, da o tem, kar vam bom povedal, obzirno molčite, gospod van Schleeten, povedati vam pa moramo, kaj se je zgodilo. Maharadža je izginil in ponoči so vlomili v njegove sobane.«

»Vlomili!« je jecljal Holandec in ta trenutek pozabil na mrs. Langtrevevo in na vse drugo, le na dragulje je še mislil. »Ali so dragulji ukradeni?«

»Ne, na srečo je v zadnjem trenutku zabranil tatvino mlad gospod, ki stanuje tu v hotelu. Toda maharadža je izginil in bogve, kedaj ga bomo zopet videli.«

Gospod van Schleeten ni spravil besedice iz sebe. Kakšne skrivnosti so to? Mrs. Langtreve in maharadža — oba sta izginila! Ali sta ušla skupaj? Ali jo je odvedel siloma? Potem, pri vseh podzemskih silah, se gospod van Schleeten ne bo niti toliko bavil z dragulji kakor z blatom na cesti. »Kdaj je izginil?« je zjecljal.

»Sinoči. Zvabili so ga v neki podzemeljski kraj in nič več ga ni bilo videti. Za Boga vas prosim, molčite!«

Gospod van Schleeten je znova zadihal.

„Zveza bojevnikov“

je priredila 15. avgusta 1931 na Brezjah svoje redno vsakoletno zborovanje. Na levi sliki p. Aljančič, zastopnik kralja ppolkovnik Jorgovič, predsednik gen. Maister, 1. podpredsednik Matičič, zastopnik bana dr. Karlin. Na desni sliki p. Aljančič, Bonač, ppolkovnik Jorgovič, general Maister.

Spodaj: Zborovanje

Foto »Ilustracija«



Razgovor Holandea s polkovnikom Morrelom v njegovi sobi je bil zelo kratek. Polkovnik je letal od ene stene do druge kakor pravkar ujeti tiger in prav tako željan krvi.

»Kaj je, za vraga?« je bil vljudni njegov pozdrav.

»To je gospod van Schleeten, gospod polkovnik, je rekel ravnatelj. »Draguljar, ki —«

»Draguljar tu, draguljar tam! Če moj črni diamant za lu —«

Gospod van Schleeten je bil skoraj razžaljen. Ta hip je imel tudi svoje skrbi in te so bile po njegovem mnenju tako velike, da se ni mogel obteževati še s skrbmi drugih. Za korak je stopil bliže k vratom.

»Dal bom odnesti svoje orodje,« je rekel z lednim in mrzlim glasom, »dovolite mi, da vam rečem to, gospod polkovnik: ni—«

»Dobro, dobro! Hudiča!« je zavpil polkovnik, pa se takoj ustavil, ker ga je popadla misel. »Da, prav — še je možnost, da najdejo slepci (to je bilo ljubkovalno polkovnikovo ime za detektive) mojega črnega Ado —, nj. visočanstvo... Torej delajte, kakor se vam zdi, dragi gospod van Schleeten, kakor se vam zdi. Storili boste veliko uslugo mojemu čr... nj. visočanstvu. Zbogom!«

Polkovnik se je vrgel v vrata in jih zaloputnil s takim pokom, kakor da se podirajo skale. Ravnatelj se je nagnil z oproščujočim nasmehom h gospodu van Schleeten.

»Polkovnik je nekaj razburjen,« je rekel. Ne vzemite si tega preveč k srcu, saj veste, star vojak... Zdaj mu ne more biti veselo pri srcu.«

»To ni noben vzrok za to, da me ošteva kakor kočijaža, ki je zapeljal na napačno stran,« je rekel gospod van Schleeten z nagubanim čelom. »Vsakdo ima svoje skrbi.«

»Gospod van Schleeten, saj ste svetovnjak. Ne brigajte se za slabi humor starega gospoda. Dovolite, da vas spremlim v sobo, ki je rezervirana za vas.«

Se se je jezil, ko je stopil v delavnico. Ko pa je zagledal pravljične dragulje, je pozabil na polkovnika in na mrs. Langtrejevo. Eno uro jih je gledal, drugega za drugim. Dve je premišljeval, kako naj jih »predela«, da bodo po maharadževem okusu. Nato je pozvonil in naročil lahek zajutrek. Ob dveh je začel z delom. Delal je do sedmih in tedaj dognal, da bo rabil pomočnika, če bo hotel v sprejemljivem času končati z delom in še to brez ozira na neryozno maharadževo naglico. Ob pol osmih je odšel.

(Dalje prihodnjč.)

Naročajte „ILUSTRACIJO“!



OKUSNA
IN ZDRAVA
JE

KOLINSKA
KAVA

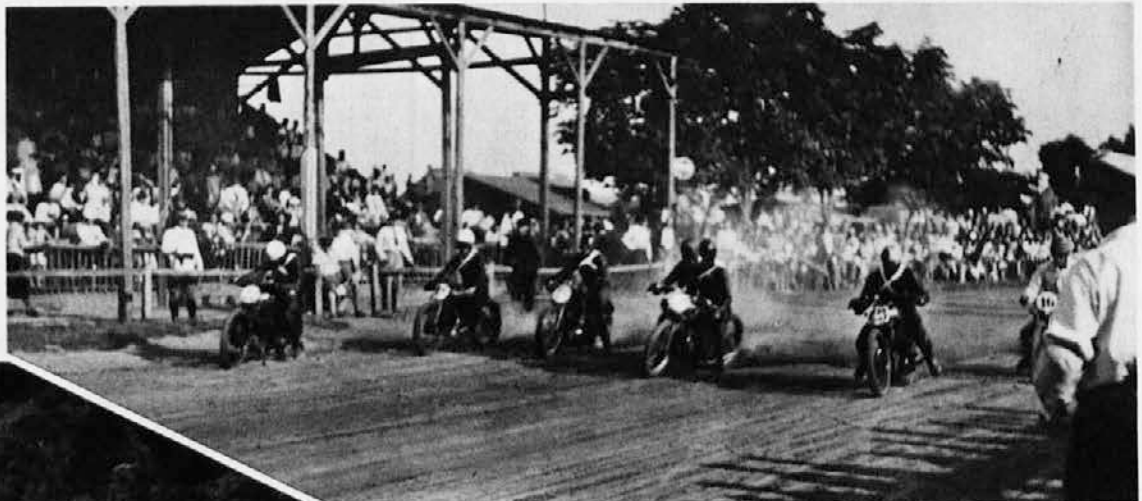


26. julija t. l. se je na Brezjah vršila cerkovna slovesnost, pri kateri so verniki javno izrazili željo, da se Baraga proglasi za blaženega. Slika kaže prenos čudodelne slike Matere božje Foto Hafner

Mednarodna dirka

1. hrv. motokluba v Černomercu pri Zagrebu se je vršila dne 9. avgusta 1931. Slika na desni nam kaže start dirkačev. — Odlikoval se je znova g. Janko Šiška (MK Ilirija Ljubljana)

Foto »Ilustracija«



Dirka na Podkorenu

26. julija je priredil koroški avtomobilski klub dirko, ki se je udeležil tudi g. Janko Šiška (levo) in dosegel v razredu do 350 cm 3:19'2 nov razredni rekord

Desno: Iste tekme se je udeležil tudi Leopold Zvab z lepim uspehom

Foto »Ilustracija«



FILM Micky-miška skače po platnu

Kako nastanejo trikovni filmi? 20.000 risb in ena sama zgodba

Film z »Micky-miško« moremo primerjati z marionetnim gledališčem. Mrtve lutke in živali hodijo po odru, pijejo in pojejo, jedo in plešejo, spretno roke jih tako gibljejo, kakor da bi lutke same živele. Če pa hočete pogledati, kako se taka stvar dela, si morate ogledati zadevo za kulisami. Prav tako si morate ogledati moše pri delu zvočnega filma s triki, da razumete za kaj gre in kako sploh vse gre.

Približno 10.000 do 20.000 risb mora narisati štab kakih petnajst slikarjev in ta množica risb služi za filmanje kratkega filma s triki, ki v nekaj minutah zdrži pred nami na platnu za smeh in zabavo. K delu teh slikarjev je treba še dodati prerisavanje vsake risbe skozi papir na celuloid iste velikosti, kar zaposluje dvajset in pet spretnih risarjev. S teh celuloidnih slik šele napravi fotograf posnetke. Za spremljajočo godbo je nastavljen orkester z dvajset in petimi možmi, poleg njih še več ropotačev, ki skrbje za posebne zvočne učinke. Pri snimanju fotografirajo vsako risbo zase. Ko pa film predvajajo, so slike tako nantzane ena na drugo, da ima gledalec zbog svetlobnega vpliva videz živeče slike. Tako torej zaposli kratek zvočni film s triki najmanj 100 ljudi, za nemi film s triki pa je seveda treba manj ljudi, tudi trikrat manj časa.

Zvočni film s triki torej zgleda čisto naravno, če tudi je dejanje tako zelo groteskno. Človeške roke niso zapustile skoraj nikakšne vidne sledi in vendar se je film rodil v harmonični zvezi sto delavnih rok. Delo se začne z idejo, ki je prišla na misel pisatelju. Večkrat pisatelj ne napiše natanko vse zgodbe, ampak le nekaj namigov. To idejo zgrabi petnajst slikarjev, ki v hitrici napravijo na platno za prerisavanje skice. Narišejo noge, roke, smešne obraze, čudne živali in ljudi. Človek, ki bi jih gledal pri delu, ne bi uganil za kaj prav za prav gre. Slikarji poobrazujejo idejo pisatelja in jo skušajo v mnogoobrazni obliki iznova povedati. Na dolgih konferencah razpravljajo o posameznih predlogih in jih skušajo zvezati med seboj. Kapelnik orkestra, ki mora biti tudi skladatelj, poseže v debato in njegovo mnenje je večkrat odločilno. Slika mora imeti ritem. »Igralci« se ne smejo poditi divje sem in tja, vsakemu gibu mora slediti taktirka, vsak domislek je treba poudariti z godbo. Ko je bilo napravljenih že več tisoč osnutkov in so bili odobreni, jih začno prerisavati risarji. Izdelane risbe nato arede in oštevilčijo, nakar določijo število posnetkov za vsako sceno. Običajna filmska kamera snemlje šestnajst delnih slik v sekundi, kamera za posnetke trikov pa le en posnetek pri vsakem obratu ročice. Fotograf pritiska le nožni navor, da zavrti ročico, pri tem nastane vsakikrat delna slika.

Fotograf prejme 10.000 do 20.000 celuloidnih tablic. Objektiv kamere naravna na ozadje, ki leži na mizi, ki je prirejena za snemanje trikov. Celuloidne tablice z risbami trikov pritrdijo z žeb-



Brigita Helm v novem Ufinem zvočnem filmu »Tajna služba« v vlogi žene ruskega generala
Foto Ufa



Micky-miška iz blaga

Desno v sredini: Risar riše figure

Levo: Pogled v risarsko dvorano za filme, ki so filmani s pomočjo trikov

Desno: Figure, ki jih je napravil risar, je treba prerisati na celuloid





Fotograf fotografira posamezne risbe

ljički na mizno desko. Kamera visi nad mizo in objektivi je naprjen navzdol na slike. Fotograf ima pred seboj zapisnik celuloidnih tablic, ki naj dajo skupno sliko. Najbolje bomo posnetek trikovne slike razložili na primeru. Recimo, da naj Micky-miška »igra« lokostrelca. Najprej pritrtdijo na mizo ozadje, gozd ali primerno pokrajino, na to položijo celuloidno tablico s figuro Micky-miške v položaju lokostrelca (n. pr. hrbet nagnjen nazaj itd.), zaenkrat pa še brez rok, loka in puščice. Ti deli so naslikani na drugih tablicah, ki jih nato položijo drugo na drugo, da se izdela vsa slika. Delne slike z lokom, rokama in puščico so posamezne faze strela v premikajočem se gibanju in pri vsakem novem posnetku kaže položaj premikajočih se delov nadaljno stopnjo prejšnje slike. Ko se film predvaja, vidi gledalec, kako roka napne lok in potegne puščico nazaj, da more pravilno sprožiti. Prav tak je postopek pri drugih primerih, če Micky-miška recimo razbija po klavirju: fotografirajo se vse posamezne faze, premikajoče se roke, tipke, ki se udirajo pod pritiskom roke itd.

Sledeče delo je sinkronizacija filma, to se pravi: filmu je treba pridejati godbo, šum in druge zvoke. To snemlje poseben aparat, ki smo ga v »Ilustraciji« že opisali. Pri tem delu se trudijo godbeniki. Orkester sedi v posebni dvorani tako, da molé godbeniki hrbte proti platnu, samo dirigent more videti slike. Na dano znamenje ugasnejo luči in film se kaže na platnu. Ko se pokaže naslov, začne dirigent dirigirati, godba začne po domenjenem taktu. To glavno skušnjo je treba mnogokrat ponavljati, da tečeta film in zvok v popolnem soglasju.

Psihološko je zanimiv problem, odkod velika priljubljenost Micky-miške pri gledalcih. Nekaj skupnega mora biti med temi filmi in marijonetnim gledališčem, med mrtvimi lutkami, ki jih vodijo nevidne roke, da prikazujejo veselje in žalost življenja na malem marijonetnem odru, in med priljubljenimi filmi z Micky-miško. Tudi te miške doživljajo žalost in veselje in v zgibanem ritmu teh izredno grotesknih, toda naturalističnih stvorov bržda tiči vzrok priljubljenosti.

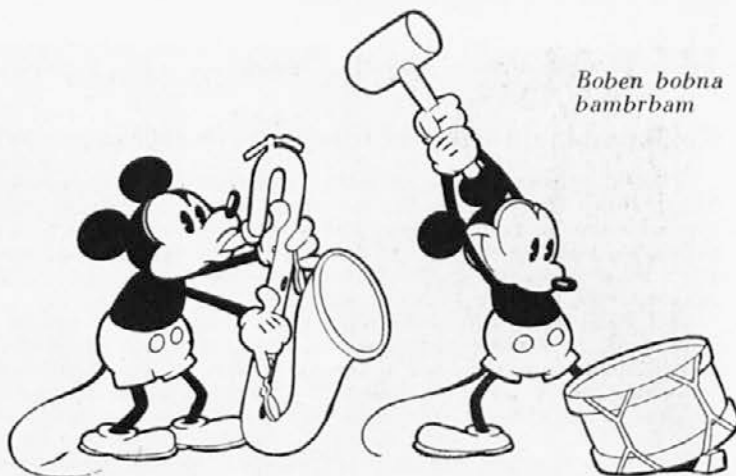


Micky-miška igra klavir

ljički na mizno desko. Kamera visi nad mizo in objektivi je naprjen navzdol na slike. Fotograf ima pred seboj zapisnik celuloidnih tablic, ki naj dajo skupno sliko. Najbolje bomo posnetek trikovne slike razložili na primeru. Recimo, da naj Micky-miška »igra« lokostrelca. Najprej pritrtdijo na mizo ozadje, gozd ali primerno pokrajino, na to položijo celuloidno tablico s figuro Micky-miške v položaju lokostrelca (n. pr. hrbet nagnjen nazaj itd.), zaenkrat pa še brez rok, loka in puščice. Ti deli so naslikani na drugih tablicah, ki jih nato položijo drugo na drugo, da se izdela vsa slika. Delne slike z lokom, rokama in puščico so posamezne faze strela v premikajočem se gibanju in pri vsakem novem posnetku kaže položaj premikajočih se delov nadaljno stopnjo prejšnje slike. Ko se film predvaja, vidi gledalec, kako roka napne lok in potegne puščico nazaj, da more pravilno sprožiti. Prav tak je postopek pri drugih primerih, če Micky-miška recimo razbija po klavirju: fotografirajo se vse posamezne faze, premikajoče se roke, tipke, ki se udirajo pod pritiskom roke itd.

Sledeče delo je sinkronizacija filma, to se pravi: filmu je treba pridejati godbo, šum in druge zvoke. To snemlje poseben aparat, ki smo ga v »Ilustraciji« že opisali. Pri tem delu se trudijo godbeniki. Orkester sedi v posebni dvorani tako, da molé godbeniki hrbte proti platnu, samo dirigent more videti slike. Na dano znamenje ugasnejo luči in film se kaže na platnu. Ko se pokaže naslov, začne dirigent dirigirati, godba začne po domenjenem taktu. To glavno skušnjo je treba mnogokrat ponavljati, da tečeta film in zvok v popolnem soglasju.

Psihološko je zanimiv problem, odkod velika priljubljenost Micky-miške pri gledalcih. Nekaj skupnega mora biti med temi filmi in marijonetnim gledališčem, med mrtvimi lutkami, ki jih vodijo nevidne roke, da prikazujejo veselje in žalost življenja na malem marijonetnem odru, in med priljubljenimi filmi z Micky-miško. Tudi te miške doživljajo žalost in veselje in v zgibanem ritmu teh izredno grotesknih, toda naturalističnih stvorov bržda tiči vzrok priljubljenosti.



Boben bobna bambrbam

Micky-miška:

Doma je v puščobnosti in osamelosti sneženega moža

B. O.

Siluetni film Lotte Reininger: »Pustolovščine princa Ahmeda« bi bil v razvoju filmske umetnosti neka točka, v kateri sta si sodobni film in igra s senčnimi podobami še najbolj sorodna in podobna: v idejni, vsebinski in do nekih mejšč — v tehnični plati. Zvočna šaloigra »Micky-miška«, ki je vsekakor rafiniran in tehnično zanimiv filmski domislek, pa pomeni znatno oddaljevanje od te točke sorodljivosti in sličnosti. Ne toliko v tehničnem pogledu, kolikor v idejnem odnosno vsebinskem, ki se slednjič v tej zvočni jazzovski groteski popolnoma razbije. In gre v tisto smer, kjer groteskna razgibanost in glasba preraseta vsako bino in snovnost in jima ne dopustita najmanjšega izraza. Micky-miška je brez vsakršne tradicije. Ali naj ji štejemo to svežost v dobro? Torej: nova mitologija? Nikakor ne. Kajti mitološka figura je personifikacija, simbol za neko misel, idejo ali nadnaravno silo, kar pa Micky-miška ni in tudi noče biti. Ostal ji je le suhi stil, ki je bolj plod brezsmiselnega igračkanja, kot pa resna zadevščina, stil, ki prav radi svoje čudovite prožnosti vodi v propad, ne pa v razvoj. Take stvari se namreč slej ali prej uduše v svoji lastni hipertrofiji in abstraktnosti. — Micky-miška je muhasti izmislek posameznika in doma je — v puščobnem brezdomstvu sneženega moža. Njena iztočnica pa se prepogostokrat imenuje — reklama. — O Micky-miški beremo danes različna modrovanja. (Glej »Modro ptico« št. 9, P. Bernhard-P. Pajk) Priznam: marsikaj drži. Toda, bodimo odkritosrčni: iz večine so to le umovanja nad praznim groteskno-glasbenim kičem, čigar vsestranska prožljivost za različne pisane reklamne komentarje je vedno čudno sumljiva.

Zvočni film — toda ne film z dialogi

Mnenje S. M. Eisensteina, ruskega režiserja

Doa odlična zastopnika ruskega filma poznamo: Eisensteina in Pudovkina. Eisenstein morda ni reprezentativni predstavnik ruskega filma. Preveč je genialen, da bi bil reprezentativen. Preveč je oseben, da bi bil ruski. Eisenstein hodi ob strani poti, je samovoljen, enkratno. To so anacionalni znaki. Osebnost — in zato mednarodni. Pudovkin pa je reprezentativni predstavnik ruskega filma. Ima za to primerni mir, zaveda se svojega rustva. Pudovkin je socialen, univerzalen. To so nacionalni znaki. Komaj da so individualni — toda zato tem bolj tipični. Tipični: za narod, za čas in umetnost. — Prinašamo mnenje Eisensteina (režiserja filmov »Knjaz Potemkin«, »Generalna linija«) o sodobnem zvočnem filmu, ki je bilo napisano za neki ameriški filmski list. Dozdaj še nismo imeli prilike videti kakega njegovega zvočnega filma, ki bi ga zrežiral po novih tehničnih možnostih filma. »Potemkina« so sicer sinkronizirali, vendar je ta zvočni film odrekel. To so ugotovili resni filmski kritiki, ki jim verjamemo. Toda ta sinkronizacija ni bila pravo Eisensteinovo delo. V zadnjem času smo brali, da je bil Eisenstein v Ameriki, kjer se je pogajal z neko filmsko proizvodnjalnico. Menda je že predložil načrte za svoj prvi ameriški film. Ta filmska tvornica in z njo vred Amerika pa sta se ga ustrašili. Trenutno ne vemo, kako je s stvarjo. Zdi se nam, da se duševnost Eisensteina pač ni spremenila.



S. M. Eisenstein

Največ umetniških del izvira iz propagande. Američani seveda upotrebjujejo to besedo, kakor da se je bojijo.

V Rusiji nadzirajo filmsko produkcijo oblasti, ki hočejo narod izobraziti. In mislijo, da je film najboljše sredstvo za izobrazbo. Kmetje po večini ne znajo ne brati ne pisati, toda vsi razumejo, kaj jim govoré slike. Filmi se kažejo zastoj in ker so v prvi vrsti prosvetno sredstvo, zato za druge dežele ne morejo biti zabavni.

Kar vedo v Ameriki o Rusiji, so stare stvari. Minili so ti časi in danes so manj romantični. Ne morem trditi in z menoj tudi drugi ne, da bi bilo v nekaj letih mogoče ustvariti nova nebesa ali novo zemljo, prav tako ni mogoče hitro preobraziti ves narod. Kar pa hočemo pokazati narodu, je to, da mora priti zboljšanje iz modernizacije ljudskega življenja. Film torej posreduje up na boljše čase.

V filmu »Generalna linija« sem pokazal, v kakšnih strašnih razmerah so nekoč morali delati kmetje kakor sužnji, bili so odvisni od dela svojih rok. Z rokami so morali iztrgati zemlji plod. Film jim pokaže bodočnost, ko bo stroj, gospodarski stroj odpravil težko delo, ker se da z njim

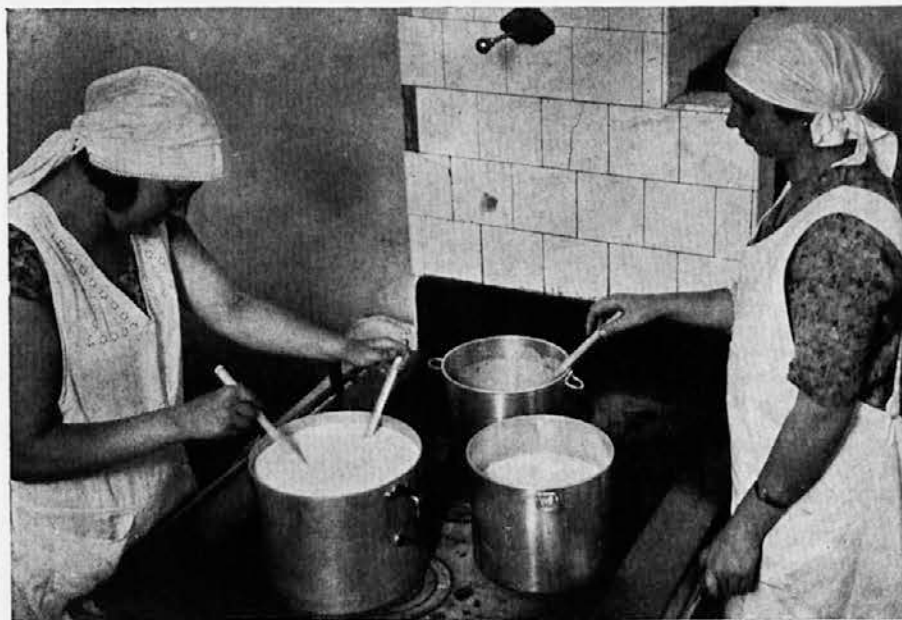
Če pregledam svetovno filmsko produkcijo, moram reči, da sta le Rusija in Amerika dali pomembne filme. Seveda imajo ruski filmi drugačen obraz kakor ameriški. Naj imenujejo moje filme »Generalna linija« in »Deset dni, ki so pretresli svet« propagandne filme! Kaj je propaganda drugega kakor ideja, ki je tako močna, da zahteva umetniški izraz? Dantejev »Pekel« tudi ni bil prav za prav nič drugega nego politična propaganda. V času, ko je bil napisan, je bil naperjen proti sovražnikom pesnikove politične stranke.

v šestih urah opraviti delo, za kar je bilo prej potrebnih osemnajst ur. Kako so gledali kmetje ta film, kako so viseli z občudujočimi očmi na slikah! Morda ni nikjer na svetu občinstva, ki bi bolj pazljivo gledalo. To je namen ruskega filma, da se uvede ljudstvo v to, kako naj si olajša življenje.

Kar se je zgodilo v Rusiji v zadnjem desetletju, to je drama mase. Ni šlo za posameznike, nego vedno za množico. Zato sem vedno delal filme za množico. V Ameriki ne morejo razumeti pojma: množica. Vse je tu v osebnosti, vsakdo misli le náse, morda še na bližnjega soseda in na junaka, ki so ga pravkar slavili listi. To izražajo tudi ameriški filmi, ki nikdar ne upoštevajo ljudskih pojmov. Le malo je režiserjev v Ameriki, ki bi v njih odsevalo bistvo ameriškega ljudstva ali tipična Amerika.

Če bi insceniral tu film, bi rad prikazal to veliko kaotično deželo s tisoči različnih obrazov in linij in ne enostranske in negotove slike s potvorjenimi ideali. Ogledal sem si Ameriko temeljito. Ogledal sem si najbolj neverjetna mesta. Nisem bil le v hišah bogatcev, temveč tudi revežev, bil sem v tovarnah, govoril sem s študenti na univerzah — toda le to sem dognal, da ni v Ameriki pokreta množice, da vladajo le osebni pogledi, da ljudski problemi niso v ospredju. Mogoče ameriški narod dozdej ni mnogo trpel. Ameriški film torej ne more biti film množice v zmislu sodobnega ruskega filma.

Zvočni film odkriva nove probleme. Za svojo osebo mislim, da je dialog v filmu le malenkostna izkoristitev mogočne moči mikrofona. Filmske slike morajo v prvi vrsti biti slike in sicer zelo zglobane slike. Ne smejo biti ubožno posnemanje gledališča, ki je bilo samo vedno ubožno posnemanje življenja. Toda zvok v filmu — to je uspeh. Če pridružimo živim slikam naravne zvoke in šume, kakor jih slišimo zares, je to uspeh. Šumi so mednarodni in jih razumejo povsod na svetu. Šum dežja, ki pada na cesto, šum diha množice, krik veselja ali tožbe in zelo dramatični šumi strojev, modernih bogov svobodnega človeštva, to so splošno razumljivi zvoki. Zvočni film, to naj bo geslo ne pa film z dialogi. Slova še ni. Toda mislim, da mora biti nekje pot, da speljemo zvočni film na tir umetnosti, ki ga bo našla izkušnja. Zdaj smo šele na začetku nove dobe filmskega dela.



Mleko segrevajo in pripravljajo za sir in maslo



Foto »Ilustracija« Mleko plivajo v posnemalnik

Mlekarstvo in gospodinja

(Iz Krekove meščanske gospodinjske šole v Zg. Šiški)

Na trg prihaja precejšnja množina masla, vendar ni vse dobro. V majhnem obratu, ko nabirajo smetano po več dni, dobrega masla čisto ni mogoče dobiti. Vendar pa bi se dalo marsikaj zboljšati.

Gospodinja, ki smetano nabira z mleka v latvica, naj si zapomni sledeče: smetana se ne sme skisati na mleku, ampak jo že prej poberi. Shrani jo v čisti posodi v hladni snažni shrampi, kjer ni ostro dišečih stvari. Ne mešaj s

staro kislo smetano sladke. Hrani vsako zase; šele tik pred pinjenjem ju zmešaj. Iz prestare, grenkljaste smetane ni mogoče dobiti dobrega masla.

Boljše maslo izdelata gospodinja, ki ima posnemalnik. Posnemanje na stroj je v marsičem boljše kakor posnemanje v latvica. Posnemalnik posname hitro, natančno, zavzame malo prostora in omogoči, da dobimo sladko smetano in sladko posneto mleko. Pri nakupu je treba gledati na priznano znamko in zahtevati jamstvo. Kako je ravnati s posnemalnikom, je v navodilu natančno razloženo, gospodinje naj točno tako ravnajo.

Posneto smetano segrevamo pol ure pri 63 stopnjah Celzija. Potem jo hitro shladimo na 10 do 14 stopenj in



Maslo oblikujejo in zavijajo

Levo:
Steklena
pinja
po »holl-
stein-
skem«
vzorcu

semo v snažen prt in obesimo, da se odteče. Po 6 do 8 urah položimo prt s sirom na desko in obtežimo s 6 do 8 kg. Po nekaj urah stiskanja je sir primeren za oblikovanje. V skledi ga dobro pregnetemo, potem ga pa s posebnimi kleščami ali žlico oblikujemo v sirove hlebčke, polagamo na oljnat papir, povrh solimo (glej sliko), zavijemo še v stanjol. Sir je takoj užiten. Na hladnem ostane dober 6 do 8 dni.

pridamo 10 do 20 odstotkov dobrega posnetega kislega mleka. Nato postavimo na hladno in od časa do časa premešamo. Ko je smetana tako kislá, da teče kakor olje (če vanjo vtaknemo leseno palčico, ne sme delati mehurčkov), je zrela za pinjenje.

Pinja je lahko steklena ali lesena. Leseno pinjo od časa do časa snažimo z apnenim mlekom, ki naj učinkuje dve uri. Na sliki vidimo pinjo po »hollsteinskem« vzorcu. Vendar najpripravnejša je pinja v obliki sodčka, ki se vrti na vodoravni osi. Nobena naj se ne napolni preko ene tretjine, sicer traja pinjenje predolgo in dobimo premalo masla. Temperatura smetane naj bo 12 do 13 stopenj Celzija. Vrtimo s primerno hitrostjo, primerno velikosti pinje in množini smetane. Pinjenje traja 30 do 45 minut. Ako se smetana ne umete, je najbrž premrzla. Pinjo je postaviti v toplo vodo ali smetano segreti, nikdar pa ne dolivajmo tople vode. Ko se začnejo delati zrnca, vrtimo počasneje; ko so zrnca grahove debelosti, delo ustavimo. Če še naprej vrtimo, vklene vase maslo veliko pinjenca, zaradi česar ni trpežno in postane mazavo. Maslo naj počiva, potem ga denemo na gnetilnik ali v skledo, polijemo z mrzlo čisto vodo in gnetemo z lopatko. Voda in pinjenec se morata odtekat. Če predolgo izpiramo, maslo ni dobro. Nato maslo oblikujemo (oblikovala in lopatke se namakajo najprej v vroči in potem v mrzli vodi) in zavijemo v suh oljnat papir, shranimo na temnem prostoru, kjer je zrak čist, ne na okno ali sonce, kjer postane maslo belo in lojnato.

Male količine mleka se lahko porabijo tudi za napravo mehkega sira. Najbolj priprosto se dela »imperial«. V ta namen segrejemo 6 litrov namolženega neposnetega mleka na 65 stopenj Celzija, ga pustimo pri tej vročini pol ure, potem pa hitro ohladimo na 25 do 28 stopenj Celzija. Mleku pridamo malo čistega posnetega kislega mleka in nožev konico v pol kozarca vode raztopljenega sira. Mleko dobro premešamo, pokrijemo in pustimo v miru 12 do 24 ur. Strjeno mleko potem razrežemo (tanek lesen nož), da dobimo na površini kvadrata s 5 cm² veliko ploskvijo, stre-



Imperial (mehk sir v ovitkih) deljve v oblikovalo, t. j. v posebne klešče, ki sir stisnejo, da dobi določeno obliko

Modno poročilo



Klobuk iz črne klobučevine s svetlosivimi nojevitimi peresi izpod klobuka, da izgledajo na prvi pogled kakor lasje. Nosi Fernanda Léon D'Ora, Paris



Majhen klobuk v oranžni barvi s črnimi nojevitimi peresi. Izd. Helena Corbett. Nosi Edmonda Guy D'Ora, Paris

Ko postanejo dnevi krajši in temnejši, ko zavije jesen mesta v kopreno meglá, se pripravljajo modne kraljice vseh deželá za zimsko sezono. Izbira bo bogata in različna. Poseben mik nove sezone bo v tem, da nam bo nudila mnogo osebnega v oblekah po načelu, naj noben model ne sliči drugemu. Značilnosti zimske sezone bodo: visoka stasita silueta z životcem v zgibani črti, z izklesanimi kolki in širokimi krili spodaj, zapleteni urezi, poševna zapora in najrazličnejši diagonalni učinki, široka ramena, ki jih naj poudarijo capi, epolette, dvojni rokavi itd. Tailleurji in obleke s cela so iskano preprosti in zelo mladostni. V liniji so tesni in se tesno prilegajo zgoraj, krilo je široko zbog

gub in poševnih kozic. Mnogo teh modelov kaže boleroefekte, velik revers v stilu directoira, telovnik in vrste gumbov poudarjajo diagonalno linijo. Novost plaščev je v širokih in kompliciranih delih na ramenih, v ovratniku in domišljivih rokavih. Ker bo ljubila moda v tej sezoni kontraste, bomo videli za dopoldan preproste modele, za zvečer pa krasne večerne obleke v razsipni eleganci. Prevejane učinke so si izmislili glede oblike in obšivov večernih oblek. Velike in majhne večerne toalete same vzpodbujajo dame, da si izberejo po svoji volji. Vzorna obleka za intimno družbo je zgoraj vitka in tesno se prilegajoča, šele pod kolenom se začno zvonci, gube in volani, ki segajo v vznese-nih črtah do gležnjev. Večino-ma so te obleke delane tako, da jih različni obšivi docela spre-mené, da se preobrazijo večerne obleke v elegantne popoldanske. Tudi moda se je v teh hudih časih naučila, da mora biti štedljiva in iznajdljiva.

Različne oblike plaščev: raglan, kimono-urez, model pelerine ali oblika redingota. Vse te oblike se morejo nositi in so modne. Velikanski žepi in okrajci, težki ko-



Ansambl z astrahanom. Izd. René Goetz. Nosi gđc. Paris D'Ora, Paris

žuhovinasti ovratniki se prilegajo rezkemu sportnemu slogu teh osnutkov. Pomemben je pas, ki je zelo širok in je iz istega blaga ali pa iz usnja. Zelo prijetni so pleteni pasovi v raznih barvah. Popoldanski plašči so izdelani zelo lahkotno in so stasiti. Glavna oznaka zanje so rokavi, ki hočejo biti drugačni kot dozdaj, razkošna kožuhočinasta obroba, kompliciran hrbet in razni diagonalni učinki, ki se dosežejo z vrvcami in svetlicami. Strogo angleški kostimi, ki jih je prinesla že zadnja sezona, se bodo pojavili v zimski izdelavi. Vzorčasto in enobarvno blago se združujeta v mnogih modelih na okusen način.

Novi klobuki — nova oblika

Klobučja moda je preživela krizo: po pletenih čepicah, na čelo potisnjenih, so se v hipu zaljubile vse modistinje v klobuke model »second Empire«, drugega cesarstva. Tekmovale so, kdo bo iznašel obliko, ki bo slogu najbolj pravična, kdo bo namestil več peres na svoje modele. Že se ni več govorilo o krizi, temveč o sladkih, očarajočih klobučkih, ki so tako primerni za vse dame in ki so vendar prinesli spremembo po pletenih in kvačkanih čepicah, ki jih je mogla posneti vsaka midineta. Te očarujoče klobučke pa so prav tako hitro posnele in prav tako lahko kakor pletene čepice. Ugajali pa so močno in kmalu je bilo videti k modernim postavam in oblekam le še klobučke iz časa drugega cesarstva. To je izgledalo smešno in peresa, ki so frfotala veselo v vetru, niso bila vedno spodobna in času primerna. Da, videli ste peresa od jutra do večera, da ste se kar hrepenče zamislili na pletene čepice, ki niso bile tako vsiljive, da ne rečemo — tako smešne kakor ta modernizirani Empire, če se ne nosi lepo.

Seveda je pri modistinjah kmalu prišla reakcija. Začele so izdelovati mirnejše, ozirnejše modele, ki so se zdaj pokazali in kažejo kristalizacijo nove oblike. Peresa so postala krajša in manjša, poleg nojevih peres tudi od čapelj in rajčic. Trak je priljubljen nakit, videti je velike petlje na tilniku, ki se zibljejo nad kodri. Kodri ležijo včasih v dveh vrstah drug nad drugim, včasih se zvijejo iz daljših las majhen voz. Material je klobučevina in žamet, novost je rebrasti žamet in zelo svetel material, ki ga zovejo »velour diamant«.

Jesenski klobuk bo klobuk iz l. 1860. Čepic ne maramo več, štirioglasto oglavje je bilo le prehodni pojav. Žene rade pokažemo svoje ondulirane lase, zato je treba pustiti ob strani glavo prosto in kodrov ne razkuštrati. Ni pa dovolj, da posnamemo stare vzore, sodobni klobuk mora imeti znamko iz l. 1931, sicer je staromoden in smešen. Le pobudo smemo dobiti na starih bakrorezih, da napravimo nekaj, česar še nismo videli. Novi klobuk, ki ga potisnemo na desni strani globoko na čelo in ki je ob strani zgneten ali zavrt navzgor, je prodr. Parižanke so ga vzljubile.



Novi klobuki po modi iz l. 1860: Zgoraj levo: Črna klobučevina z zvitim žametnim robom, pero od rajčice. Desno: Majhen črn klobuk z lepim ansamblom. Spodaj levo: Po strani stoječ klobuk s trakom. Desno: Bolero z astrahanom spaljkan, žametni trak ga drži

Novi klobuki.

Ona: »Kakšne lepe klobuke bomo nosile v jeseni! Nemojem, kakšnega bi si izbrala.«

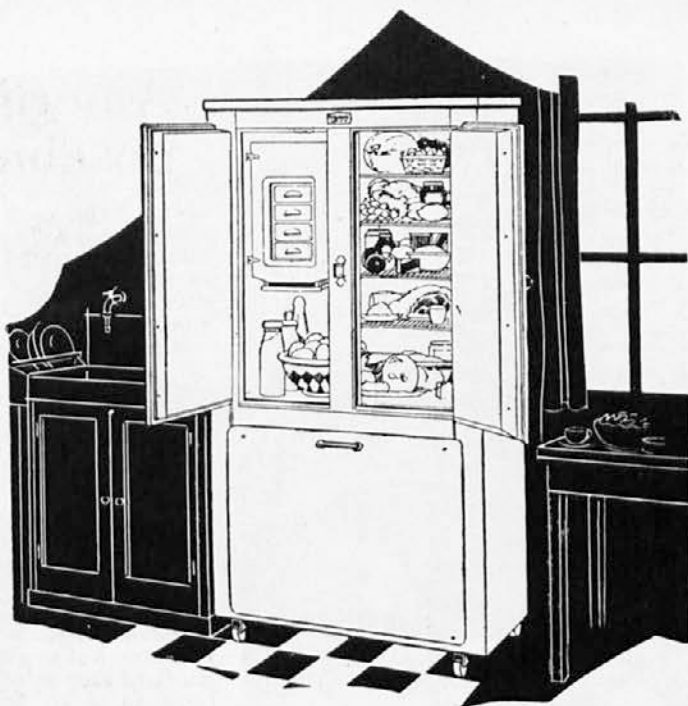
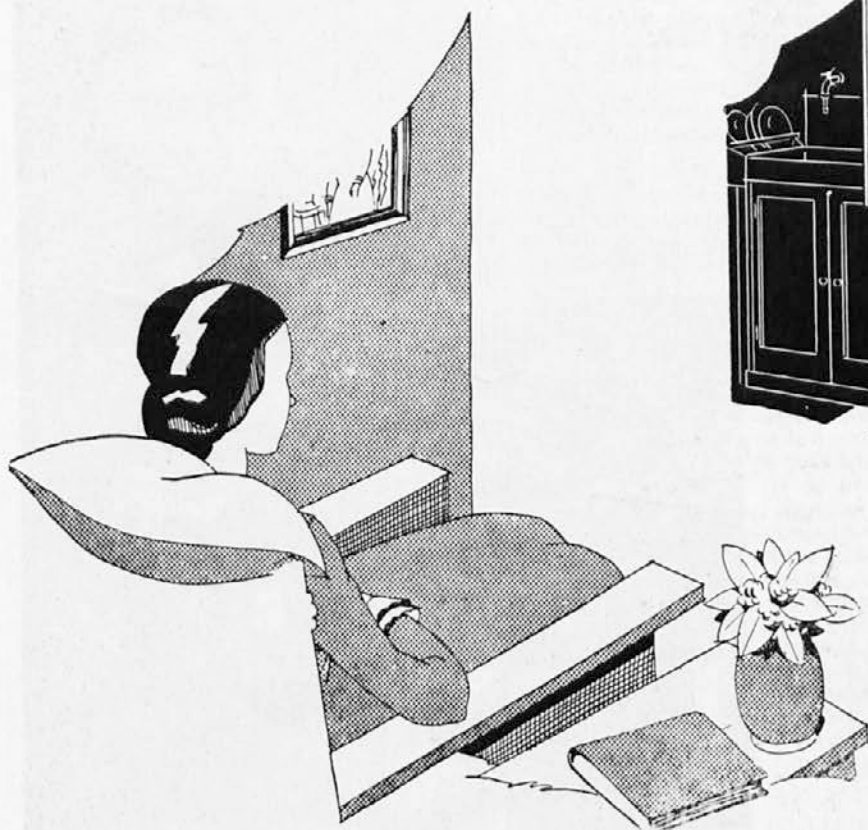
On: »Verjamem, da ti bo izbira težka. Saj, kolikor vem, imaš le dve vrsti za izbiro. Take, ki ti ne ugajajo in take, ki ti jih jaz ne morem kupiti.«



Brezžično sprejemanje in prenašanje inozemskih programov nam omogoča 6 cevni Radione. Pri aparatu g. ing. Eržen

SOLNČNE PEGE

odstranjuje hitro in brez sledu „CREME ORIZOL“ Dobiva se povsod
DEPOT: COSMOCHEMIA, ZAGREB, Smičklasova ulica 25



*Ali ga vidite
v svoji kuhinji?*

Predstavite si, gospa, da stoji v Vaši kuhinji eleganten FRIGIDAIRE. Na njegovih policah ostane mleko vedno hladno in čisto, maslo okusno, meso vedno sveže in salata nikdar ne ovane.

Če se zamislite v to, ne boste hoteli nikdar več niti pogledati svoje vlažne omare z ledom.

Med policami Vaše FRIGIDAIRE omare stalno kroži suh zrak. Vi dobro veste, da obdrže vsled tega Vaše jestvine svojo svežost in ostanejo nepokvarjene in tečne, pa če bi se tudi dalj časa shranjevale, medtem ko ste se morali v svojo lastno škodo prepričati, da se jestvine v omari z ledom radi delovanja plesnobe neverjetno hitro pokvarijo. Dobro premislite to in si predstavljajte, da stoji tudi v Vaši kuhinji FRIGIDAIRE.

Kaj če bi to svojo misel uresničili?

Znanstveni dokazi o potrebi hlajenja jestvin

Kar je gorivo za stroj, to so jestvine za človeški ustroj. Pokvarjene jedi preprečijo pravilno delovanje človeških organov in človeški organizem postane kmalu nesposoben vršiti svojo nalogo. Bakterije kvarijo jestvine. Napadajo jih mnogo preje kot jih opazimo. Razvijajo se v vročini in vlagi. Suh mraz pod 8° C jih uničuje. FRIGIDAIRE pa proizvaja tak mraz in vzdržuje avtomatično stalno temperaturo. Jestvine ne zmrznejo v FRIGIDAIRE-ju, temveč ostanejo sveže in tečne ter se ne pokvarijo.

Neposreden uvoz in isključna prodaja za Jugoslavijo:

„JUGOTEHNA“ družba z o. z. — Centrala: LJUBLJANA, Gosposvetska cesta 3

Stalna razstava v Ljubljani, Gledališka ulica 8

Podružnice: BEOGRAD, Kralja Milana 21, ZAGREB, Gundulićeva 7, SPLIT, Sinjska 2

Ameriške posebnosti N. Y. T.

Zgoraj levo: Kako se osvobodite prisilnega jopiča, če visite 8 nadstropij visoko ... vam bo povedal g. Huber iz Philadelphie, ki ga vidite tu na sliki. Hubru se je posrečilo to v dveh minutah in sedmih sekundah. Strmeča množica ga je opazovala s ceste

Desno: Kralj in kraljica peg! Pred kratkim se je v Chicagu z geslom »kateri otrok je najbolj pegast« vršilo tekmovanje. Pri tej priliki so dečka in deklico, ki ju vidimo na sliki, kronali za kralja in kraljico — peg!

Vsredini desno: Govoreče ptičje strašilo. Neke mu farmarju v Oregonu je šinila misel v glavo, da bi opremil ptičja strašila na svojem posestvu z zvočniki. Celo drzni vrabci zlete, ko začujejo glasove, četudi se prej nemege stražarja niso bali



Na svetiljkah »pete ceste« v New Yorku, ki z več barvami ravnajo promet, so pritrčili majhne plastike, ki naj kažejo v grškem slogu »brzino«. Priča umetelnega čuta newyorške policije



Kazburljivo trenutke pri neki športni prireditvi v Los Angelesu. Dirkač je zavozil s hitrostjo 80 ameriških milj z brovi v ocean



Poroke v knežjih hišah N. Y. T.

Pred kratkim sta se poročila rumunska princesa Ileana (sestra jugoslovenske kraljice Marije) in habsburški nadvojvoda Anton. Poroki je prisostvovalo 600 gostov, med njimi zastopniki skoraj vseh evropskih vladarskih hiš. Zgornja slika nam kaže poročni prizor v Sinaji. V sredini slike rumunski kralj Karol. Leva slika kaže mlada poročena po poroki

Desno: V Londonu se je poročil princ Johann Lichtensteinski z bogato Američanko Aleano Mc Farlandovo iz Texasa, U. S. A. Princ bo podedoval prestol



Mulista narava. Coetice s človeškim obrazom. To niso škratje na polju, temveč mačehe

NOVE KNJIGE

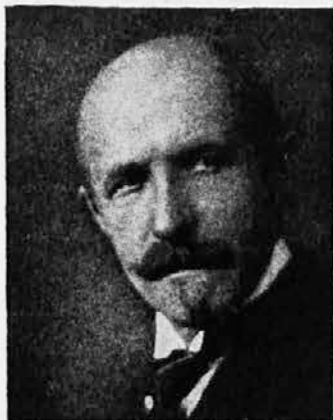
M. Ostensio: Klic divjih gosi.

V tretjem zvezku »Leposlovne knjižnice« je izdala Jugoslovanska knjigarna roman Marte Ostensio: »Klic divjih gosi.« Ostensio je po rodu Norvežanka in potomka kmetov. S tremi leti je prišla v Ameriko, ter pozneje obiskovala šolo in univerzo v Winnipegu (Kanada). Poleti je poučevala na farmah in začela pisati. Roman »Klic divjih gosi« je prvi njen roman, zanj je prejela veliko ameriško literarno nagrado. Stuart P. Sherman piše o njej: »Svoje človeške probleme zagrabila tako, kakor orje kmet: globoko. Prav tam, kjer se mladi pisatelji navadno slabo odrežejo, pokaže ona živo silo svoje nadarjenosti: kako zgrabi snov, kako oblikuje značaje in kako izvede sestavo. Prepoji vse stvari in utemelji potek svojih povesti.« Ta roman, ki smo ga zdaj dobili v lepem prevodu Griše Koritnika, zato moramo prav vsem najtopleje priporočati.



Marta Ostensio

Johan Bojer: Izseljenci.



Johan Bojer

ki jih je rodila. Neprisiljeno se nam ob branju takih knjig vriva vprašanje, zakaj usoda nam še ni dala moža, ki bi prodrl v skrite zakone naše lastne slovenske tragedije, o borbi rodu na sklenjenem ozemlju križišča treh kultur in mogočnjakov? Saj je prav zato življenjski problem še vse bolj zapleten kakor problem skandinavskih narodov, ki jih skoraj na vse strani loči in veže voda morja.

M. Kunčič: Iz torbe kotičkovega strička.

Mladi mladinski pisatelj Mirko Kunčič je izdal v založbi Jugoslovanske knjigarne dve knjigi mladinskih spisov. Prva je »Najdenček Jokec«, čudovita povest o še bolj čudovitih zgodbah, ki so jih doživeli najdenček Jokec, koza Meka in muca Keca med razbojniki, mišmi, mravljami, palčki, kralji itd. Povest je prepletena s pravljničnimi motivi, uvaja momente sodobnega življenja v zgodbo in zaključuje s pravljničnosrečnim koncem, zato more ob branju razgibati fantazijo mladih čitateljev. — Druga knjiga je »Za židano voljo.« zbirka mladinskih pesmi in kratkih zgodb, ki jih knjiga nazivlje humoreske.



Mirko Kunčič

Motivno in oblikovno niso baš nove, a v pesmih marsikje zazveni neprisiljeni mik dobre rimane besede. Obe knjigi sta ilustrirani in sicer je prozo lustriral J. Pukl, pesmi pa O. Globočnik. Risba k mladinski pesmi in povesti je posebno poglavje, ki se ga bomo v »Ilustraciji« o priliki skušali dotakniti.

Maurice Baring: Daphne Adeane.

Kot druga knjiga letošnjih rednih izdanj založbe »Modre ptice« v Ljubljani je izšel roman angleškega pisatelja Mauricea Baringa »Daphne Adeane« v prevodu Stanka Lebna na 415 straneh. Tragično zgodbo iz vsakdanjega življenja londonskih prebivalcev pripoveduje avtor z mirnostjo in nikdar pretrgano uravnovešenostjo, to sta značilni lastnosti Baringovega oblikovanja in sloga. Ta tihi mir pripovedovanja tragičnih stvari življenja daje delu svojevrstno obliko. Povest o ranjeni ženski in ranjeni moški duši prepleta to obsežno knjigo in življenje teh daljnih ljudi nam je zbog svoje intimne, boleče žalosti blizu.

Liam O'Flaherty: Noč po izdaji.

Tretja knjiga »Modre ptice« je roman sodobnega irskega pripovednika Flahertyja Noč po izdaji, ki ga je prevedel Oton Župančič. Ta roman je zgodba ene same noči, povest o izdajalcu, ki ga podi vest v borbo s svojimi tovariši in s svojo dušo. Človekovo duševnost riše avtor s tako živostjo, da pretresa, pobija in očičuje. Avtor razgali prav zadnje, skrite tajne duše, razgalja jih z strašno napetostjo in demonično doslednostjo, tu že meji na blodne zgodbe Rusa Andrejeva. Toda Flaherty je Irec, nosi v sebi še druge sestavine duše in zato zaključuje zgodbo v simboličnomistični konec. Knjiga obsega 368 strani.



Liam O'Flaherty

Načrt Ljubljane s seznamom ulic.

Sestavila M. Černe in M. Tomšič, seznam uredil J. Jeglič, založila Jugoslovanska tiskarna. Izdaja novega načrta mesta Ljubljane je bila že zelo potrebna. Mesto se širi na vse strani, nastajajo nove ceste. Marsikdo je bil že večkrat v zadregi, ako je iskal novo ulico, ali če ga je tujec vprašal za kakšno cesto, ki je bila še domačinu po imenu neznana. Teh zadreg zdaj ne more biti več. Načrt, ki je letos izšel, je sestavljen tako, da so vse ceste, ulice in trgi jasno razvidni, prav tako tudi javna poslopja, politični in vojaški uradi, šole, cerkve itd. Risan je v petih barvah. V načrtu je v ogledu mali zemljevid bližnje ljubljanske okolice.

Almanah mesta Sušak.

Na Sušaku sta pravkar izdala profesor Frano Violčić in novinar Toni Bognolo »Almanah grada Sušaka sa prikazom gornjeg Jadrana«, ki ga nam je poslalo sušačko gradsko načelstvo za prikaz v naši reviji. Knjiga obsega čez 220 strani z načrtom mesta Sušak in ima obsežno vsebino. Naj omenimo sledeča poglavja: Zgodovina Sušaka, geografija okolice, mesto samo, luka Sušak, turizem gornjega Jadrana itd. Poleg tega mnogobrojni naslovi uradov, trgovine, industrije, hotelov, parobrodskih društev, kar očituje, da je ta almanah mišljen kot nekak adresar Sušaka in okolice. Zato bo prav dobro služil vsem našim trgovcem, pa tudi letoviščarjem, ki se hočejo informirati o tamošnjih prilikah. Poleg številnih oglasov ima almanah mnogo slik, ki ponazorujejo besedilo.



Najstarejši pečat mesta Sušak 1789

Slovenci v tujini

Louis Adamič

Louis Adamič, d'origine slovène, habite déjà longtemps les Etats Unis. Il a écrit un livre »Dynamite«, qui représente l'histoire de la lutte de la classe ouvrière en USA.



Louis Adamič

armadi se je naučil lepe angleščine, po vojni se je preživljal kot delavec, potem pa je s prevodi Cankarjevih novel dobil stike z literarnimi revijami, postal celo član nekaterih redakcij, začel je pisati novele in članke. K »Dinamitu« so mu čestitali Upton Sinclair, Sinclair Lewis, Mary Austin. Vsa literarna javnost jo je sprejela z veliko pohvalo. Knjigo prevajajo na nemški, češki, ruski, japonski in francoski jezik, v originalu pa jo bodo ponatisnili v knjigi tudi v Londonu. Radi te knjige so celo priporočali Adamiča za profesorja sociologije na višjih šolah. Zdaj piše roman »Smeh v džungli« in pripravlja zgodovino slovenskih »selunov« (krčm, beznic) v Ameriki. Priobčujemo njegovo najnovejšo sliko, ki nam jo je poslal.

Gvido J. M. Jug: Izselenec.

Récemment des nombreux émigrés slovènes se sont établis en Amérique du Sud. Ce sont de la plupart des Slovènes d'Italie. M. Jug a écrit un livre au sujet des émigrés en Amérique du Sud.

Iz Buenos Airesa (Argentina v južni Ameriki) smo prejeli knjigo 152 strani z zgornjim naslovom, vtisi z avtorjevega potovanja. Knjiga gotovo noče imeti nobene umetniške ambicije, toda kljub temu se pomudimo ob njej, ker je morda prva slovenska knjiga, v kateri slovenski izseljenec opisuje, oziroma hoče opisati doživljeno tragedijo slovesa od doma, tragedijo svojega rodu, ki se v strašni muki poslavlja od ljubljene doma. Morda se avtor preveč mudi z opisovanjem potovanja in bi želeli več opisa življenja med izseljenci, ki ga slika avtor nekam epizodično. Ni pa tajiti, da je ta drugi del v knjigi najzanimivejši, na koncu

Louis Adamič, čigar sliko objavljamo, že več let vzbuja pozornost ameriške javnosti s svojimi članki in novelami v različnih ameriških literarnih revijah. Najbolj pa je uspel s svojim prvim velikim delom »Dynamite«, ki je izšlo letos in je sad večletnega študija. »Dynamite« je zgodovina delavskega boja in prva te vrste v ameriški literaturi. Delo obsega blizu 500 strani in obsega ves zgodovinski material o bojih delavstva, ki so se izražali dolgo let v nasilnih dejanjih, ker spričo ameriške duhovne strukture niso bila nikdar mogoča kolektivna gibanja. Zato je knjiga prav za prav zgodovina vsega delavskega gibanja v Ameriki, naslov »Dynamite« pa samo kaže značaj tega gibanja. — Louis Adamič je bil rojen 1899 pri Grosupljem, kot 14 leten fant je prišel v Ameriko, v ameriški



Gvido Jug v družbi mlade indijanske dvojice (visokošolca univerze v Cordobi) pri trenaji nogometa v Južni Ameriki

pretrgan z nakazanim problemom. Pričakujemo, da se g. Jug še kaj oglasi iz Argentine.



Veno Pilon, akad. slikar

Slikar Veno Pilon

Veno Pilon, un peintre slovène, venant du pays slovène, qui selon le traité de paix appartient à l'Italie. Pilon se trouve à présent à Paris.

L. 1920 se je v slovenski umetnosti izvršil preobrat in namesto prejšnjega impresijonizma se je novemu stilu reklo ekspresijonizem, namesto slikanje vtisa slikanje izraza. S tem preobratom sta zvezani v prvi vrsti imeni bratov Franceta in Toneta Kralja, mimo njih pa tudi imeni Božidar Jakac in Veno Pilon. Dočim sta oba brata Kralja osnovala novi umetniški izraz na eni strani na tradiciji ljudske umetnosti, na drugi strani pa v smeri dunajske moderne, je Jakac nadaljeval impresijonizem v ekspresivnem zmislu, Veno Pilon pa je k pridobitvam teh umetnikov iz osrčja Slovenije prispeval kot Slovenec z zapadne periferije zlasti pridobitve romanskega modernega slikarstva, Italijanov in Francozov.

Novi stilski izraz se pa ni toliko uveljavljal v slikarstvu, ki je bilo koj spočetka in v primeri z našim bogatim impresijonističnim slikarstvom še problematičnega značaja, nego zlasti v risarski umetnosti, v grafiki, ki jo je bila starejša generacija pustila nekam znemar. In tu so v skladu z razvojem stvari v ostali Evropi tile štirje tedaj še mladi umetniki ustvarili naši kulturi umetniško visoko stoječo in doslej pri nas nepoznano grafiko.

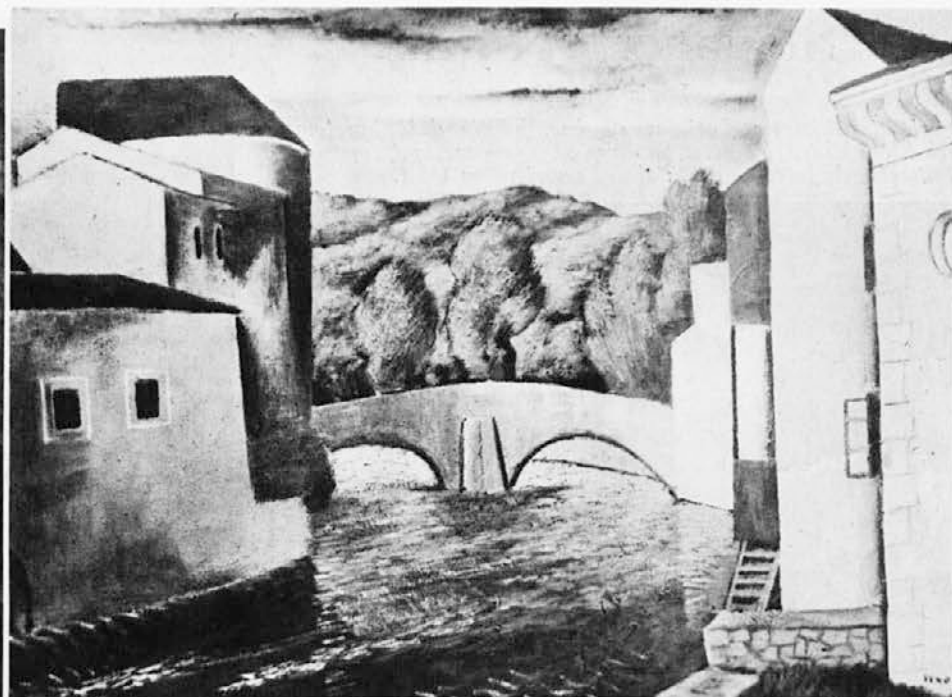


Gvido Jug



Veno Pilon: *Moj oče*

Desno v ovalu: Ivo Režek: *Portret Vena Pilona (detajl) Paris 1925*



Veno Pilon: *Krajina*



Veno Pilon: *Romarska cerkev*



Veno Pilon: *Mestna vrata v So. Križu na Vipavskem*

Slikarji stare generacije so imeli v prvi vrsti nekaj videti, videti barve, barve in še enkrat barve, z barvami pa ni pri grafiki nič kaj pričeti. Zrasli so bili iz mirnega, delikatnim umetniškim vprašanjem posvečenega vzdušja konca devetnajstega stoletja in novi čas jim je bil več ali manj tuj. Generacija vojnih in povojnih let je pa imela priliko videti vse kaj drugega nego prelestne barve, njo so morila vse drugačna doživetja in dogajanja in jo silila h kričečim obtožbam, vizijam, groze polnim slikam, rajši slikanim historijam duše in njene težke usode. Za vse to pa je bila grafika edino pravo izrazilo in ob začetku tretjega desetletja našega stoletja smo mi to grafiko res dobili. Veno Pilon med imenovanimi štirimi ni zadnji, na vsak način pa bo živel v zgodovini slovenske umetnosti dvajsetega veka, čeprav mora danes na povelje italijanskih oblasti kot njih državljan preklicevati, da je — umetnik naše krvi in naše zgodovine.

Kot slikar je Pilon dobil stil, kakršnega nam kažejo naši primeri, šele proti letu 1927. Dotlej je slikal stvari skrajno veristično, ne brez karikaturnih potez, v zmanjšavah, ki so bile večinoma sarkastične, in v povečavah, ki so bile namenoma ironične. Svet stvari, naslikan v salonu ameriških zreal, narobe, zverženo in vegasto. Le nekaj krajin sega preko tega karikaturnega nivoja, ki je bil inspiriran večinoma po Italijanih. Kesneje je v njegovih delih očitnejši vpliv Francozov, med katerimi zdaj Pilon že dlje časa prebiva in gre mu zlasti za resnične slikarske kvalitete barve, tona in optične pravilnosti slike. Ta štadij zastopa *Krajina*, pa tudi že *Romarska cerkev*. V primeri z delom naših ostalih modernih slikarjev je Pilonovo dokaj svojstveno in zapadnjaško, ni neupravičena označba, da nastajajo njegove slike tako rekoč na potovanju, ker nekatere očitujejo rešitve, ki niso popolnoma zadovoljive in nujne.

Nekaj Pilonovih platen visi v naši Narodni galeriji, kjer je tudi precejšnja zbirka Pilonove grafike, ostalo je pa razmetano po svetu in ni nad tem nikakega pregleda.

KNJIGOVEZNICA JUGOSLOVANSKE TISKARNE

R. Z. Z O. Z.

V LJUBLJANI, KOPITARJEVA ULICA 6/II.

se je od malega začelka ob njeni ustanovitvi, ko je leta 1890 K. T. D. isto kupilo, razvila do danes v dobro opremljen industrijski obrat. Sedaj ima ca. 30 raznih modernih strojev na elektr. pogon. Zaposluje povprečno 65 oseb. Zaradi dobre opremljenosti zamore izdelati tudi velike naklade v najkrajšem času. Ima lastno črtnico za rastriranje trgovskih knjig bodisi po predloženih vzorcih (sortiment) ali za lastno zalogo kakor tudi za črtanje vseh vrst šolskih zvezkov. Izvršuje vsa v knjigoveško stroko spadajoča dela.

Iz lastne zaloge pa nudi

vsakovrstne poslovne knjige, pisalne podkladke, črtan, načrtan, kariran ali risalni papir, zvezke vseh vrst, mape, pepita-notese, trgovske bloke, nadalje tridelne raznobarvne vstopnice, male bloke računov, odjemalne knjižice itd.





NAJELEGANTNEJŠI ČEVLJI